

Rapport fra underarbejdsgruppen om æglæggende høner

Oktober 2014

(korrigeret udgave, november 2014).

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Kolofon

**Rapport fra underarbejdsgruppen om æglæggende høner i forbindelse med
Fødevareministerens servicetjek af fjerkræområdet**

© Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Fødevarestyrelsen
Stationsparken 31 - 33
2600 Glostrup
Tlf.: +45 7227 6900
Websted: <http://www.foedevarestyrelsen.dk>

Rapportens afsnit 8.4 er revideret den 7. november 2014.

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	4
1.1	Arbejdsgruppens nedsættelse og Kommissorium	4
1.2	Arbejdsgruppens sammensætning	5
2.	Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger	6
3.	Dyrevelfærdslovgivning om æglæggende høner	8
3.1	International lovgivning om dyrevelfærd	8
3.2	Dansk lovgivning om dyrevelfærd	10
3.2.1	Dyrevelfærdsregler for æglæggende høner	10
3.2.2	Økologisk ægproduktion	12
4.	Resultater af nabotjek	12
4.1	Frankrig	13
4.2	Nederlandene	13
4.3	Polen	13
4.4	Sverige	13
4.5	Tyskland	15
4.6	Storbritannien	15
5.	Dyrevelfærdsmæssige udfordringer	16
5.1	Dyrevelfærdslovgivning for ikke-økologisk hønnikeopdræt	16
5.1.1	Baggrund	16
5.1.2	Arbejdsgruppens drøftelser	17
5.1.3	Arbejdsgruppens indstillinger	19
5.1.3.1	Lovgivning kun på EU-plan eller nationale regler – delt indstilling	19
5.2	Dødelighed i forskellige produktionssystemer	19
5.2.1	Baggrund	19
5.2.2	Arbejdsgruppens drøftelser	21
5.2.3	Arbejdsgruppens indstillinger	22
5.2.3.1	Indberetning til e-kontrollen	22
5.2.3.2	Beplantning af udearealer	22
5.3	Brystbensfrakturer og deformede brystben	22
5.3.1	Baggrund	22
5.3.2	Arbejdsgruppens drøftelser	23
5.3.3	Arbejdsgruppens indstillinger	23

5.3.3.1	Projekt til dokumentation af omfanget af brystbensfrakturer og –deformiteter i Danmark.....	23
5.3.3.2	Vidensyntese om betydning af brystbensfrakturer og –deformiteter for velfærden	24
5.4	Næbtrimning, fjerpilning og kannibalisme	24
5.4.1	Baggrund	24
5.4.2	Arbejdsgruppens drøftelser	24
5.4.3	Arbejdsgruppens indstilling	24
5.4.3.1	Følge forekomsten af fjerpilning og kannibalisme	24
5.5	Information til pakkerierne om manglende regelefterlevelse	25
5.5.1	Baggrund	25
5.5.2	Arbejdsgruppens drøftelser	25
5.5.3	Arbejdsgruppens indstilling	25
5.5.3.1	Tilbage melding til ægpakkerierne om kontrolresultater	25
6.	Dyresundhed og zoonoser	26
6.1	Overvågningsprogrammet for fugleinfluenza i fjerkræ	26
6.1.1	Baggrund	26
6.1.2	Arbejdsgruppens drøftelser	26
6.1.3	Arbejdsgruppens indstilling	26
6.1.3.1	Afvente DTU´s evaluering	26
6.2	Salmonellakontrol for fjerkræ	27
6.2.1	Baggrund	27
6.2.2	Arbejdsgruppens drøftelser	27
6.2.3	Arbejdsgruppens indstillinger	27
6.2.3.1	Samarbejde mellem myndigheder og branche	27
6.2.3.2	Fokus på indførte konsumæg	28
6.2.3.3	Fokus på stalddørssælgere	28
6.3	Sundhedsmæssige problemer i forbindelse med indførsel af fjervildt	28
6.3.1	Baggrund	28
6.3.2	Arbejdsgruppens drøftelser	28
6.3.3	Arbejdsgruppens indstilling	29
6.3.3.1	Fokus på ulovlig indførsel	29
6.4	Vacciner	29
6.4.1	Baggrund	29
6.4.2	Arbejdsgruppens drøftelser	29
6.4.3	Arbejdsgruppens indstilling	30

6.4.3.1	Undersøge muligheden for at lempe reglerne	30
7.	Tilpasninger i forhold til uddannelsesniveaue	30
7.1	Baggrund.....	30
7.2	Arbejdsgruppens drøftelser	31
7.3	Arbejdsgruppens indstillinger	31
7.3.1	Kommende regler om producentuddannelse tages til efterretning	31
7.3.2	Øget fokus på fjerkræ på de videregående uddannelser	31
8.	Mulige byrdelettelser	31
8.1	Tilladelser til buranlæg med høner.....	31
8.2	En énsartet og koordineret kontrol	32
8.3	Besparelser ved ændring af overvågningsprogrammet for fugleinfluenza	32
8.4	Offentlig dækning af beredskabet bag typebestemmelse ved fund af salmonella.....	32
8.5	Ændring af kontrollen i forbindelse med brug af høner til Chickpulp	33
8.6	Miljøkrav ved forbrænding af fjerkrægødning.....	33
8.7	Implementering af VE-direktivet	33
8.8	Status for naturarealer	34
8.9	Sagsbehandlingstid i kommuner.....	34
8.10	Miljøteknologi.....	34
8.11	Mulighed for at anvende vacciner, der er godkendt i andre EU-lande.....	34
8.12	Præcisering af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens anmeldeordning.....	35

1. Indledning

1.1 Arbejdsgruppens nedsættelse og Kommissorium

Fødevareministeren besluttede i foråret 2014, at der skulle foretages et servicetjek af den danske fjerkræsektor. På den baggrund blev der nedsat en arbejdsgruppe med følgende kommissorium:

Baggrund

Fjerkræsektoren i Danmark består primært i en produktion med æglæggende høner (herunder hønniker) og en produktion af slagtekyllinger, mens der ses en begrænset produktion af slagtekalkuner, gæs og ænder.

Fjerkræområdet er i høj grad reguleret i fællesskabslovgivningen og implementeret i dansk ret ved enten lov eller bekendtgørelse. Hertil kommer danske særregler af restriktiv karakter på nogle områder.¹

Der findes ikke, hverken i EU eller dansk regi, specifikke regler om forholdene for hønniker; det betyder at hønniker alene er beskyttet af de generelle dyreværnsregler. I Danmark har branchen derimod selv taget initiativ til retningslinjer for hønniker som i følge fjerkræsektoren følges.

På fjerkræområdet findes flere dyrevelfærdsmæssige udfordringer. Fødevareministeriet har derfor besluttet, at der skal foretages et servicetjek af fjerkræsektoren for at belyse mulighederne for at forbedre de dyrevelfærdsmæssige forhold for fjerkræ. Servicetjekket skal ligeledes omhandle mulige ændringer af overvågningsprogrammet for fugleinfluenza, handlingsplanen for campylobacter og salmonellakontrol.

Den danske fjerkræsektor er udsat for konkurrence på både hjemmemarkedet og på eksportmarkederne. Det er på den baggrund afgørende, at servicetjekket og arbejdsgruppens endelige anbefalinger tager hensyn til den danske fjerkræsektors vækst og konkurrenceevne.

Nedsættelse af arbejdsgrupper

Fødevarestyrelsen nedsætter to arbejdsgrupper (en for slagtefjerkræ og en for æg), der har til opgave at foretage et servicetjek af fjerkræsektoren. Formålet med servicetjekket er:

- *at afdække mulige løsninger på de dyrevelfærdsmæssige udfordringer på fjerkræområdet*
- *at afdække mulige byrdelettelser for fjerkræsektoren*

Arbejdsgruppernes arbejde skal tage sit udgangspunkt i "Notat om dyrevelfærdsmæssige forhold på fjerkræområdet" der er vedhæftet som bilag I.

Hertil kommer mulighederne for at tilskynde til en produktion af økologiske æg og slagtefjerkræ.

Endelig bør det overvejes, om der er behov for tilpasninger i forhold til uddannelsesniveau inden for produktion af fjerkræ.

Arbejdsgruppen skal endvidere foretage et nabotjek (andre EU-lande) af regler vedrørende æglæggende høner (herunder hønniker) og slagtekyllinger. Nabotjekket skal omhandle landene Holland, Polen, Tyskland, Sverige, Frankrig og UK. Servicetjekket skal også i muligt omfang tage hensyn til generelle rammevilkår i landene, der har betydning for fjerkræsektorens konkurrenceevne ligesom der i muligt omfang skal søges baggrundsinformation om størrelsen af de enkelte landes produktion i sektoren samt eksport- og importtal.

¹ Arbejdsgruppen har i sit arbejde desuden forholdt sig til de særlige regler for økologisk ægproduktion

Udover dyrevelfærd kan andre områder inden for Fødevareministeriets ressort indgå i arbejdsgruppens overvejelser.

Arbejdsgruppen skal være opmærksom på den fortsatte mulighed for vækst i fjerkræproduktionen samt den danske fjerkræsektors konkurrenceevne i forhold til fjerkræssektoren i sammenlignelige lande.

Arbejdsgruppens arbejde vil ikke omhandle transport herunder indfangning af fjerkræ, der behandles i et særskilt servicetjek vedrørende transport af dyr.

Arbejdsgruppen nedsættes med repræsentation af følgende:

- *Dyrenes Beskyttelse*
- *DOSO*
- *Landbrug & Fødevarer*
- *Fødevarestyrelsen*
- *Fødevareministeriets Departement*

I arbejdsgruppens arbejde inddrages på ad hoc basis: Århus Universitet, Den Danske Dyrlægeforening, NaturErhvervstyrelsen og Økologisk Landsforening.

Fødevarestyrelsen forestår formandskab og sekretariatsfunktionen i arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen forventes at inddrage øvrige interessenter i nødvendigt omfang.

Der nedsættes en styregruppe og to underarbejdsgrupper, som skal beskæftige sig med hhv. forholdene i ægproduktionen og forholdene i slagtefjerkræproduktionen.

Både styregruppen og hver af de to underarbejdsgrupper forventes at afholde 2 – 3 møder frem til afrapporteringen.

Et indledende møde blev afholdt i maj måned 2014.

Tidsfrist

Fødevarestyrelsen forventer, at der foreligger rapport med arbejdsgruppens anbefalinger i uge 42.

Nærværende rapport indeholder en afrapportering fra den underarbejdsgruppe om æglæggende høner, som blev nedsat i henhold til kommissoriet.

1.2 Arbejdsgruppens sammensætning

Styregruppen

Fødevareministeriets departement:	Jens Martin Sonne Hansen
Fødevarestyrelsen	Rikke Brandt Birte Broberg John Larsen Susanne Krarup Larsen Annette Perge Niels Therkildsen Charlotte Vilstrup
NaturErhvervstyrelsen	Ida Husby / Anders Christiansen

Landbrug & Fødevarer: Mie Nielsen Blom
Mette Trudsø Kruse
Jørgen Nyberg Larsen
Per Olsen
Birthe Steenberg

DOSO: Peter Mollerup

Dyrenes Beskyttelse: Pernille Fraas Johnsen

Underarbejdsgruppen

Fødevarestyrelsen Rikke Brandt
Birte Broberg
Birgitte Beck Jørgensen
Susanne Krarup Larsen
Pernille Sørensen Tillisch

NaturErhvervstyrelsen Natasja Jelskov

Landbrug & Fødevarer Mie Nielsen Blom
Jørgen Nyberg Larsen
Ad hoc repræsentation (op til 2/møde)

DOSO: Lina Lind Christensen

Dyrenes Beskyttelse: Yvonne Johansen

2. Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har beskrevet en række af de dyrevelfærdsmæssige udfordringer, som findes i ægproduktionen. Der findes andre dyrevelfærdsmæssige udfordringer, men den begrænsede tid, som arbejdsgruppen har haft til rådighed, har betydet, at det har været nødvendigt at prioritere de emner, der skulle behandles i nærværende rapport.

De dyrevelfærdsmæssige udfordringer, der er blevet behandlet, og arbejdsgruppens indstillinger i forbindelse med de enkelte emner, fremgår af rapportens kapitel 5 og er følgende:

Dyrevelfærdslovgivning for ikke-økologiske hønnikeopdræt:

- Arbejdsgruppen beklager, at der ikke kan skabes hjemmel til at fastsætte regler som gør det muligt både at kræve, at producenterne skal overholde en branchekode, og samtidig at sanktionere overtrædelse af branchekodens indhold.

Landbrug & Fødevarer finder, at der kun bør udstedes dyrevelfærdsregler for hønnikeopdræt, uanset produktionsform, hvis det sker på EU-plan.

Dyrenes Beskyttelse og DOSO finder, at der bør skabes hjemmel, så der kan fastsættes nationale dyrevelfærdsregler for hønnikeopdræt, med mulighed for at sanktionere overtrædelser.

Dødelighed i forskellige produktionssystemer:

- Arbejdsgruppen finder, at kvaliteten af talmaterialet til brug for vurdering af dødelighed og årsagerne hertil kunne forbedres væsentligt hvis antallet af producenter, der indberetter til e-kontrollen kunne øges, og arbejdsgruppen indstiller, at producenterne opfordres til at bruge e-kontrollen regelmæssigt og som minimum indberette data om dødelighed for alle hold, som et redskab til at forbedre deres individuelle management.
- Arbejdsgruppen finder, at producenter af frilandshøner bør drage nytte af de gode erfaringer med beplantning af udearealer, som der i de senere år har været i de bedste besætninger med økologiske høner.

Brystbensfrakturer og deforme brystben:

- Arbejdsgruppen indstiller, at der udføres et universitetsprojekt, som dokumenterer omfanget af brystbensfrakturer og brystbensdeformiteter i danske besætninger med æglæggende høner ud fra et antal høner leveret til Chickpulp eller leveret til slagtning.
- Arbejdsgruppen indstiller, at der udarbejdes en vidensyntese om betydningen af forekomsten af brystbensfrakturer og brystbensdeformiteter for hønernes velfærd.

Næbtrimning, fjerpilning og kannibalisme:

- Arbejdsgruppen finder det positivt, at næbtrimning ikke længere anvendes, af producenter inden for ”Danske Æg”. Udviklingen bør følges nøje med hensyn til forekomsten af fjerpilning og kannibalisme, specielt i skrabeægs- og frilandsproduktionen.

Information til ægpakkerierne om manglende regelefterlevelse:

- Arbejdsgruppen indstiller, at Fødevarestyrelsen og NaturErhvervstyrelsen undersøger nærmere, om det er muligt at etablere et system, der giver omgående tilbagemelding til pakkeriet om resultatet af de kontroller, som foretages af Fødevarestyrelsen og NaturErhvervstyrelsen, om nødvendigt ved hjælp af en fuldmagt fra producenten.

Arbejdsgruppen har endvidere drøftet områder vedrørende dyresundhed og zoonoser (kapitel 6), og i den forbindelse afgivet indstillinger vedrørende de nedenfor anførte emner.

Overvågningsprogrammet for fugleinfluenza:

- Arbejdsgruppen indstiller, at resultatet af DTU’s evaluering afventes, og at eventuelle justeringer af overvågningsprogrammet sker på baggrund af evalueringen.

Salmonellakontrol for fjerkræ:

- Arbejdsgruppen indstiller, at kontrolprogrammet og det tætte samarbejde mellem myndigheder og branche om dette, fortsætter.
- Samtidig indstiller arbejdsgruppen, at Fødevarerejsholdet ser nærmere på eventuelle problemer med importerede æg, herunder korrekt mærkning.
- Arbejdsgruppen indstiller, at fokus på ikke-registrerede stalddørssælgere øges, og at den overvejede kontrolkampagne gennemføres.

Sundhedsmæssige problemer i forbindelse med indførsel af fjervildt:

- Arbejdsgruppen peger på det væsentlige i at opretholde den nuværende kontrollerede sygdomsstatus som vi p.t. har i den danske fjervildtproduktion og finder derfor, at der bør rettes fokus på ulovlig indførsel af fjervildt.

Vacciner:

- Arbejdsgruppen opfordrer til, at de relevante myndigheder drøfter mulighederne for at lempe reglerne for indførsel og registrering af vacciner fra andre EU-lande, og at der arbejdes på en fælles EU-godkendelse af vacciner.

Endelig har arbejdsgruppen drøftet uddannelse i relation til fjerkræområdet, såvel uddannelse af producenter som undervisning i fjerkræområdet på de videregående uddannelser (kapitel 7) og har afgivet følgende indstillinger herom:

Tilpasninger i forhold til uddannelsesniveau:

- Arbejdsgruppen tager til efterretning, at der allerede er igangsat et arbejde med at fastsætte regler om uddannelse af kommercielle producenter.
- Arbejdsgruppen indstiller, at der på veterinærstudiet og husdyrvidenskab kommer øget fokus på fjerkræområdet, i form af mere undervisning og forskning, der specifikt er målrettet mod fjerkræproduktionen.

Det har været en del af arbejdsgruppens kommissorium at overveje mulige byrdelettelser for fjerkræerhvervet. En række områder, hvor vilkårene for erhvervet kunne lettes, fremgår af rapportens kapitel 8. En del af disse områder vil involvere myndighedsområder, der ligger uden for Fødevarerministeriet.

3. Dyrevelfærdslovgivning om æglæggende høner

3.1 International lovgivning om dyrevelfærd

I følgende afsnit omtales den internationale lovgivning vedrørende landbrugsmæssigt hold af æglæggende høner, der findes i regi af EU og Europarådet. Derudover omtales Verdensorganisationen for Dyresundheds (OIE) standarder på dyrevelfærdsområdet

EU

EU's regler på dyrevelfærdsområdet skal ses både i lyset af et ønske om at undgå forskelle, der kan føre til konkurrenceforvridning, og i lyset af artikel 13 i traktaten om den Europæiske Unions funktionsmåde, der fastslår, at der ved fastlæggelse og gennemførelse af EU's politikker skal tages hensyn til velfærden hos dyr som følende væsener.

I EU er der vedtaget både generelle regler og artsspecifikke regler. De generelle regler er indeholdt i Rådets direktiv 98/58/EF om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål (det generelle direktiv). De artsspecifikke regler er indeholdt i Rådets direktiv 1999/74/EF om mindstekrav til beskyttelse af æglæggende høner. De to direktiver er gennemført i dansk lovgivning.

Det generelle direktiv indeholder bestemmelser, der tager sigte på at gennemføre de principper, der er indeholdt i Europarådets konvention om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål. Dette indebærer bestemmelser om, at dyr skal tilses, huses, fodres, vandes og passes på en måde, som er passende for deres fysiologiske og adfærdsmæssige behov.

Det første direktiv omhandlende æglæggende høner blev vedtaget i 1988 og indeholdt alene bestemmelser om beskyttelse af høner i traditionelle bure. Med det gældende direktiv blev det slået fast, at de traditionelle bure ikke på tilstrækkelig vis kunne opfylde hønerens behov, hvorfor disse efter en overgangsperiode blev forbudt. Med direktivet blev der desuden indført regler om hold af høner i berigede bure og i andre (alternative) systemer.

I Kommissionens forordning (EF) Nr. 589/2008 om handelsnormer for æg, er der endvidere i bilag II fastsat enkelte bestemmelser af velfærdsmæssig karakter for fritgående høners adgang til det fri og krav til udearealer, herunder belægningstæthed på udearealerne.

Økologisk ægproduktion er reguleret særskilt af Rådets forordning (EF) Nr. 834/2007 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter, samt Kommissionens forordning (EF) Nr. 889/2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter, for så vidt angår økologisk produktion, mærkning og kontrol.

Europarådet

Ud over de forskrifter der er vedtaget i EU anses også Europarådets regler som værende en del af EU's lovgivning i det omfang, de ikke er gennemført i EU's lovgivning.

Europarådet var den første internationale organisation, der vedtog internationale regler om dyrevelfærd. Der er således vedtaget konventioner om transport, landbrugsdyr, slagtning, forsøgsdyr og familiedyr. Europarådets aktiviteter på dyrevelfærdsområdet har været suspenderet siden 2010 på grund af budgetmæssige problemer og som følge af en beslutning om, at Rådets kerneområder derfor skulle prioriteres.

Den europæiske konvention om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål stammer fra 1976. Der er tale om en rammekonvention, der fastlægger principperne for, hvordan landbrugsdyr skal behandles. Under konventionen blev der nedsat en Stående Komité, der fik til opgave at udarbejde rekommandationer, der udmønter konventionens principper for de forskellige dyrearter. Rekommandationerne er gældende for de lande, der har ratificeret konventionen, og skal gennemføres enten ved lovgivning eller ved administrativ praksis.

På fjerkræområdet er der blandt andet udarbejdet en rekommandation for høns (både æglæggende høner og slagtekyllinger). Rekommandationen indeholder en beskrivelse af de biologiske karakteristika og regler om landmandsskab og tilsyn, om bygninger og inventar, om management, om ændring af genotype og fænotype, herunder operative indgreb og om aflivning på bedriften.

Rekommandationen om høns anses for gennemført i EU ved direktiverne om æglæggende høner og slagtekyllinger og dermed også i dansk lovgivning.

OIE

OIE's (verdensorganisationen for dyresundhed) oprindelige formål var relateret til udarbejdelse af standarder for dyresundhed, at medvirke til åbenhed om sygdomsforekomst og dermed begrænse smitte på tværs af landegrænser. Organisationens engagement på dyrevelfærdsområdet er af forholdsvis ny dato. Der er udarbejdet standarder for transport af dyr, slagtning af dyr, aflivning i forbindelse med sygdomsbekæmpelse, kontrol af herreløse hunde, forsøgsdyr, hold af kødkvæg og hold af slagtekyllinger.

Standarderne er ikke lovgivning, men OIE har iværksat en række initiativer med henblik på, at de gennemføres i OIE's medlemslande.

3.2 Dansk lovgivning om dyrevelfærd

3.2.1 Dyrevelfærdsregler for æglæggende høner

Bestemmelser, der finder anvendelse på opdræt af æglæggende høner, fremgår af Dyreværnsloven², bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr³ samt bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner⁴. Udover de generelle dyrevelfærdsregler er der særlige regler for den økologiske ægproduktion, som er beskrevet i et særskilt afsnit nedenfor.

*Dyreværnslovens*⁵ §§ 1, 2 og 3 fastsætter almindelige bestemmelser, der gælder for alle dyr. Af lovens § 1 fremgår, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod unødigt smerte, lidelse, angst, varige mén og væsentlig ulempe. Af lovens § 2 fremgår, at enhver, der holder dyr, skal sørge for at de behandles, herunder at de huses, fodres, vandes, og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Dette skal udføres i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer. Af lovens § 3 fremgår, at rum og arealer skal indrettes således, at dyrenes behov tilgodeses, at de har den fornødne bevægelsesfrihed, at dyrene beskyttes mod vejrliget og at dyr tilses mindst 1 gang om dagen eller jævnligt, hvis der er tale om fritgående dyr.

*Bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr*⁶ gennemfører bestemmelser i Rådets direktiv om beskyttelse om dyr, der holdes til landbrugsformål og finder anvendelse på landbrugsdyr. Herved forstås hvirveldyr – bortset fra fisk, reptiler og padder – som holdes med henblik på produktion af fødevarer, uld, skind eller pels eller med henblik på andre landbrugsmæssige formål⁷. Bekendtgørelsen fastsætter endvidere generelle bestemmelser vedrørende personale, tilsyn, optegnelser, rum og bygninger, dyr der holdes udendørs, automatiseret eller mekanisk udstyr, vand, foder og andre stoffer samt avlsmetoder. Det fremgår blandt andet af bekendtgørelsens § 5, at dyr der er syge eller tilskadekomne omgående skal have en passende behandling. Hvis dyret ikke kommer sig hurtigt af behandlingen skal det enten aflives eller en dyrlæge skal konsulteres. Om fornødent skal syge eller tilskadekomne dyr isoleres i et passende rum med tør og bekvem strøelse, hvis det er hensigtsmæssigt.

Bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner gennemfører bestemmelse i Rådets direktiv om mindstekrav til beskyttelse af æglæggende høner⁸, men er på en række områder mere vidtgående end direktivet.

Bekendtgørelsen finder anvendelse på hold af høner, der lægger æg til konsum, dog kun produktionssystemer med mindst 350 æglæggende høner. Bestemmelsen om næbtrimning i § 10 finder dog også anvendelse i ruægbesætninger. Det bemærkes, at der ikke er fastsat specifikke regler for hønnikeopdrættet (perioden indtil hønerne begynder at lægge æg), ligesom der ikke er fastsat specifikke dyrevelfærdsbestemmelser for ruægproduktionen, udover bekendtgørelsens § 10.

Bekendtgørelsen fastsætter dels almindelige bestemmelser, som gælder for alle produktionssystemer, dels særlige bestemmelser for hold af høner i hhv. alternative systemer og systemer med produktion i stimulusberigede bure⁹.

Bekendtgørelsen indeholder desuden regler for traditionelle bure, men disse finder ikke længere anvendelse, da brugen af traditionelle buranlæg har været forbudt i EU siden 1. januar 2012.

² Lovbekendtgørelse nr. 252 af 15. marts 2013

³ Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000

⁴ Bekendtgørelse nr. 533 af 17. juni 2002 (med senere ændringer)

⁵ Lovbekendtgørelse nr. 473 af 15. maj 2014

⁶ Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000

⁷ Rådets direktiv 98/58/EF af 20. juli 1998

⁸ Rådets direktiv 1999/74/EF af 19. juli 1999

⁹ Ved "alternative systemer" forstås systemer, hvor hønerne ikke holdes i bure. I praksis drejer det sig om høner i skrabeægstalder, fritgående høner og økologiske opdræt med høner.

I de almene bestemmelser er der eksempelvis krav om, at systemerne skal være indrettet, så højerne ikke beskadiges og ikke kan slippe ud. Der skal være tilstrækkelig belysning og en døgnrytme med mørke i ca. en tredjedel af døgnet. Der stilles endvidere krav til indeklimaet (støv, temperatur, cirkulation, luftfugtighed m.v.) og til lavt støjniveau. Højerne skal tilses mindst én gang i døgnet. Personalet skal være tilstrækkeligt og have de fornødne kvalifikationer.

Særlige danske bestemmelser er følgende:

- § 10 i bekendtgørelsen, hvoraf det fremgår at næbtrimning af kyllinger, der skal anvendes til æglægning, kun tillades under visse betingelser. I overensstemmelse med direktivet må indgrebet kun foretages på kyllinger, der er under 10 dage gamle, og personer, der udfører indgrebet, skal have modtaget kyndig vejledning. Herudover er der fastsat særlige danske bestemmelser om, at der maksimalt må trimmes en tredjedel af kyllingernes næb målt fra næseborets yderste del til næbspidsen.
- § 4, stk. 1: Hvis der anvendes kunstig belysning, skal samme lysmængde tilstræbes for alle højerne.
- § 5, stk. 2: Krav om dæmringsperiode
- § 6, stk. 2: Temperaturen i husene må ikke i væsentlig grad overstige temperaturen udenfor i varme perioder.
- § 6, stk. 3: Ventilationen må ikke give højerne træk.

De særlige bestemmelser for alternative produktionssystemer stiller krav til belægningsgraden, til indretningen af produktionssystemet og til adgang til udearealer.

Den maksimale belægningsgrad er fastsat til 9 højerne pr. m² nytteareal¹⁰.

Kravene til indretning angår bl.a. fodertrugkapaciteten og kapaciteten af drikkeanlæg, redeplads, længden og placeringen af siddepinde, krav til strøet areal og indretning af etager.

For produktioner med adgang til det fri er der bl.a. krav til udgangsåbninger og indretning af udendørs arealer.

Særlige danske bestemmelser for disse systemer:

- Krav om, at der i systemer med flere etager højst må være 18 højerne pr. m² tilgængeligt gulvareal (udover kravet om maks. 9 højerne pr. m² nytteareal). Dette virker begrænsende på antallet af højerne pr. hus.
- Et maksimalt antal etager på 3, hvor direktivet tillader højst 4 etager.
- Udgangsåbninger i besætninger, hvor højerne har adgang til det fri, skal efter de danske bestemmelser være større end direktivet kræver.
- Højerne skal altid have fri adgang til nyttearealet.
- Krav om alarmsystem ved svigt i de ”tekniske installationer”, såfremt et svigt i installationerne vil medføre risiko for dyrenes sundhed og velfærd. Ifølge EU-reglerne gælder kravet kun ved svigt i det *mekaniske ventilationssystem*, hvis det vil medføre risiko for dyrenes sundhed og velfærd.

De særlige bestemmelser for produktion i bure, der er stimulusberigede stiller bl.a. krav til areal og burhøjde, burindretning (rede, siddepind, skrabeområde), kapaciteten af fodertrug og drikkevandsanlæg og kloslidningsanordninger.

Særlige danske bestemmelser:

- Maksimalt 3 etager (direktivet har intet maksimalt antal)
- Øget arealkrav for højerne af tunge racer

¹⁰ ”Nytteareal” er defineret som et areal med en bredde på mindst 30 cm, en hældning på højst 14 pct. og en frihøjde på mindst 45 cm. Redearealet indgår ikke i nyttearealet.

- Øget krav til kapaciteten af fodertrug for middelsvære og tunge racer
- Krav om, at hver høne har adgang til mindst tre drikkenipler (mod direktivets krav om mindst to)
- Krav om, at der højst må være 10 høner pr. bur (ingen maks. gruppestørrelse i direktivet).
- Krav om, at der skal være indrettet et alarmsystem for hurtig indgriben ved svigt i de tekniske installationer. Ifølge EU-reglerne gælder kravet kun ved svigt i det *mekaniske ventilationssystem*, hvis det vil medføre risiko for dyrenes sundhed og velfærd.
- Som nævnt i lovgivningsafsnittet er der heller ikke EU-krav om, at man ikke må starte produktion i et buranlæg, før man har fået Fødevarestyrelsens tilladelse.
- Hønerne skal altid have fri adgang til nyttearealet

3.2.2 Økologisk ægproduktion

Reglerne for økologisk jordbrugsproduktion¹¹ indeholder bestemmelser vedrørende flokstørrelse (max 3000 dyr hos æglæggere), belægningsgrad inde max 6 dyr/m² og ude mindst 4 m² pr. dyr, eksklusive areal til tomgangsperiode på udearealet, hvor vegetationen skal kunne reetablere sig, siddepinde (æglæggende høner mindst 18 cm pr. dyr), reder, indretning af inde og udearealer, krav til udgangshuller, krav om grovfoder, god luftkvalitet (i DK fastsat til max 25 ppm ammoniak).

I tillæg til EU's økologiregler har Danmark fastsat bestemmelser om produktion af økologiske formeringsdyr til høns og deres centralopdræt¹², og bestemmelser om produktion og markedsføring af økologiske levekylinger¹³ (dyr indtil 18. leveuge). Disse bekendtgørelser indeholder ud over krav til de emner, der er anført ovenfor under økologiforordningerne, også forbud mod næbtrimning. Kravet om adgang til udearealer kan erstattes ved at give dyrene adgang til en udendørs løbegård, hvor der max må være 12 dyr/m² efter dyrenes 18. leveuge. For centralopdrættede dyr, dvs. dyr indtil 18. leveuge, gælder, at der max må være 30 dyr/m² i løbegården.

For at kunne kontrollere dyrenes velfærd er der derudover udviklet et kontrolredskab, der kontrollerer dødelighed, fjerpilning, adgang til foder og vand, dyrenes anvendelse af udearealer og dyrenes reaktion på mennesker generelt, og der er sat en grænse ind for tolereret forekomst af dødelighed (max 1,2 % pr. måned) og fjerpilning, for at flokken kan få vurderingen tilfredsstillende velfærd. Hvis der konstateres mindre tilfredsstillende velfærd, vil producenterne skulle udarbejde en handlingsplan.

4. Resultater af nabetjek

Fødevarestyrelsen har rettet henvendelse til en række EU-lande, hvor produktionen er sammenlignelig med den danske, for at få belyst, hvordan produktionsbetingelserne er i forhold til de danske. Spørgsmålene angik dels eventuel national dyrevelfærdslovgivning og nationale GMP-planer, dels andre bestemmelser, f.eks. på miljøområdet, som har betydning for landenes konkurrencedygtighed.

Spørgeskemaet gengives i bilag 1.

Nedenfor gives en oversigt over besvarelserne fra de adspurgte lande.

¹¹ Rådets Forordning (EF) Nr. 834/2007 og Kommissionens Forordning Nr. (EF) 889/2008

¹² Bekendtgørelse nr. 488 af 8. maj 2014

¹³ Bekendtgørelse nr. 1112 af 21. november 2008

4.1 Frankrig

Frankrig oplyser, at direktiv 1999/74/EF er blevet gennemført i fransk lovgivning uden yderligere nationale regler.

Der er ikke noget valideret GMP-system iforbindelse med hold af æglæggende høner.

Næbtrimning af kyllinger tillades indenfor de første 10 dage i overensstemmelse med direktivet.

Antallet af høner i berigede bure er 12 – 60.

Bestemmelserne om belægningsgrad svarer til direktivets. Der er ikke nogen nationale bestemmelser om opdræt af hønniker.

4.2 Nederlandene

Dyrevelfærdsregler

Nederlandene oplyser, at de ud over direktivet har gennemført nationale regler om beskyttelse af æglæggende høner:

Små, berigede bure er forbudt (dog med en overgangsperiode til 2020 for de producenter, der havde etableret sådanne bursystemer før 2008, ca. 30 besætninger). Derimod tillades ”colony cages” (”kleine gruppe haltung”), med en minimumsstørrelse på mindst 25.000 cm² / mindst 30 høner.

Det er hensigten at forbyde næbtrimning i september 2018, i tilfælde af en positiv evaluering i 2017. Det angives ikke nærmere, hvilken forsøgsordning eller hvilke erfaringer, der skal evalueres i 2017.

Næsten alle konsumæg sælges under mærkningsordningen IKB, som både har retningslinjer for æglæggende høner og hønniker. Der er linket til retningslinjerne for høner (på hollandsk).

Andre regler af betydning for konkurrenceevnen

Der er fastsat miljøregler, der angiver kvoter for udbringning af gødning. Udvidelse af en produktion forudsætter, at man kan købe kvoter af en anden producent, der ophører med fjerkræproduktion. Det betyder, at fjerkræproduktionen er relativt stabil.

Der er desuden fastsat standarder for udledning af NH₃, lugt og fint støv (fra 2015) pr. dyr.

Undersøgelser for AI sker efter strengere regler end dem, der er fastsat af EU.

Fra 1. januar 2015 fastsættes der nationale regler for Mycoplasma, som hidtil har været håndteret af branchen selv. Reglerne indebærer scoring for M.Synoviae.

4.3 Polen

Polen oplyser, at EU-bestemmelserne er gennemført i polsk lovgivning uden yderligere nationale bestemmelser

Det er frivilligt om producenterne vil anvende GMP eller egenkontrol og dette involverer ikke myndighederne.

4.4 Sverige

Dyrevelfærdsregler

Det svenske Landsbygdsdepartement, Djur- og livsmedelsenheten, oplyser, at der er fastsat nationale regler, som går videre end bestemmelserne i direktiv 1999/74/EF og forordning (EF) no. 589/2008. Reglerne fremgår af forskrift SJVFS 2010:15, kapitel 6.

Der er ikke udarbejdet et GMP-program, men den svenske fjerkræbranche har et ”Animal Care Programme”.

Belægningsgraden i systemer med *æglæggende høner* fremgår af følgende tabel:

System	Belægningsgrad
<i>Berigede bure</i>	<i>0,060 m² tilgængeligt areal/høne</i>
<i>En-etage systemer</i>	<i><2,4 kg: 9 høner/m² >2,4 kg: 7,5 høner/m²</i>
<i>Fler-etage systemer</i>	<i>7 høner/m² tilgængeligt areal 20 hens/m² gulvareal</i>

(SJVFS 2010:15)

Det fremgår, at der i systemer med flere etager må der højst være 7 høner pr. m², men hvis producenten er tilsluttet branchens ”Animal Care Programme” tillades op til 9 høner pr.m². Næbtrimning er ikke tilladt i Sverige.

Gruppestørrelsen i berigede bure er på højst 16 høner.

Der må højst være 3 etager i bursystemer og højst 4 etager i alternative systemer.

Belægningsgraden for *hønniker* er også reguleret i den svenske lovgivning. Hønnikerne skal holdes i systemer, som svarer til dem, som de påtænkes at lægge æg i.

Der er krav om siddepinde og strøelse til hønniker, der holdes i alternative systemer. Et tilsvarende krav eksisterer ikke for hønniker i bure, men det overvejes.

Belægningsgraden for hønniker, der holdes i bure, fremgår af følgende tabel:

Alder, uger	Maximum antal af dyr /m²	Maximum antal etager i bursystemer
3	90	4
6	60	3
15	30	3
18	25	3

Bemærk, at den nuværende lovgivning kræver siddepinde og strøelse til hønniker i alternative systemer. Det svenske Board of Agriculture har foreslået også at indføre disse krav i forbindelse med opdræt af høner i bursystemer (SJVFS 2010:15).

For hønniker, der holdes i alternative systemer, gælder følgende belægningsgrader:

<i>Alder (uger)</i>	<i>En-etage systemer</i>	<i>Fler-etage systemer</i>
	<i>Maximum antal af dyr /m²</i>	<i>Maximum antal af dyr /m²</i>
3	55	55
6	25	25
15	15	10 ¹⁾
18	10	10 ¹⁾
21 ²⁾	9	7

¹⁾ Belægningsgraden må ikke overstige 20 hønniker pr m² gulvareal.

Der må højst være 4 etager. (SJVFS 2010:15)

²⁾ Forældredryrsopdræt

Det fremgår af forskrift 2010:15, § 24, at producenter, der er tilsluttet et kontrolprogram kan afvige fra belægningsgraden i tabellen for hønniker i alternative systemer, dog således, at ved en alder på 18 uger højst må være 18 hønniker pr. m².

Andre regler af betydning for konkurrenceevnen:

For så vidt angår miljøbestemmelserne oplyses det, at lovgivningen på området generelt svarer til EU-reglerne. Det kan dog ikke afvises, at visse afgørelser, der træffes lokalt, kan være mere vidtgående end EU-reglerne, men det er ikke nogen nærmere undersøgelser, der kan belyse dette.

Der er adskillige dyresundhedsmæssige kontrolprogrammer, både frivillige og obligatoriske. Der findes et obligatorisk salmonellakontrolprogram for flokke over 200 dyr, som er mere vidtgående end EU-bestemmelserne. Der er også et frivilligt kontrolprogram for salmonella, som administreres af fjerkræbranchen (både æg og slagtekyllinger).

For æglæggende høner er der et frivilligt program for besætninger, med mere end 350 høner, til forebyggelse af rundorm. Programmet indeholder retningslinjer for prøvetagning, afor mning, dekontamination og follow-up.

I Sverige må der ikke vaccineres mod Newcastle Disease.

4.5 Tyskland

[oplysninger endnu ikke modtaget]

4.6 Storbritannien

I UK er reglerne i hønedirektivet gennemført i den nationale lovgivning. Desuden er alle producenter med æglæggende høner forpligtet af lovgivningen til at have adgang til og være bekendt med myndighedernes ”laying hen welfare code”, svarende til en branchekode, hvor det nærmere beskrives, hvordan reglerne bør efterleves. Myndighederne kontrollerer at reglerne overholdes.

Der er ikke fastsat specifikke regler for opdræt af hønniker.

Flere større ægproducenter er frivilligt tilsluttet kvalitetssikringsordninger, som f.eks. ”The Lion Code” eller ”Freedom Foods”. Hvis man ønsker at være tilsluttet sådanne ordninger in-

debærer det, at man er underkastet audits fra den akkrediterende myndighed, som kontrollerer at både den almindelige lovgivning og den frivillige ordnings krav er opfyldt.

Det er tilladt at udføre næbtrimning på de i direktivet angivne betingelser, dog er det i den nationale lovgivning yderligere specificeret, at der skal anvendes infra-rød metoden. Der arbejdes med et projekt, hvor det undersøges, hvilke managementprocedurer, der kan tages i anvendelse, for at begrænse fjerpilning, med henblik på et eventuelt forbud mod næbtrimning i 2016.

Med hensyn til maksimal gruppestørrelse i berigede bure, maksimalt tilladte antal etager i bure eller alternative systemer, samt særlige krav til belægningsgrad ide forskellige systemer oplyses det, at lovgivningen følger direktivets krav, men at der i nogle af de frivillige kvalitetssikringsordninger stilles strengere krav end direktivets.

5. Dyrevelfærdsmæssige udfordringer

Nedenfor beskrives en række af de dyrevelfærdsmæssige udfordringer, som findes i ægproduktionen. Der findes andre dyrevelfærdsmæssige udfordringer, men den begrænsede tid, som arbejdsgruppen har haft til rådighed, har betydet, at det har været nødvendigt at prioritere de emner, der skulle behandles i nærværende rapport.

5.1 Dyrevelfærdslovgivning for ikke-økologisk hønnikeopdræt

5.1.1 Baggrund

Før høner opnår en alder, hvor de begynder at lægge æg, opdrættes de som såkaldte hønniker. Hønnikeopdrættet tager typisk omkring 18 uger, hvorefter hønnikerne leveres til den konsumægsproducerende besætning. Cirka i 20-ugers alderen begynder hønerne, som de nu betegnes, at lægge æg. Der produceres omkring 3 mio. hønniker om året, jf. oplysninger fra branchen. Ifølge Det Danske Fjerkræråds årsberetning 2012 er der i 2012 udruget ca. 2,9 mio. hønekyllinger i Danmark, hvilket betyder, at langt de fleste hønniker produceres ud fra dansk udrugete æg. Der er ca. 84 konventionelle opdrættere og ca. 16 økologiske opdrættere.

Som det fremgår af afsnit 2.1 finder de generelle bestemmelser i dyreværnsloven og bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr anvendelse på alle hvirveldyr, der opdrættes til landbrugsmæssige formål¹⁴. Dette er imidlertid ikke tilfældet med de specifikke bestemmelser om beskyttelse af æglæggende høner, som udelukkende finder anvendelse på høner, der lægger æg¹⁵. For så vidt angår økologisk opdræt henvises der til afsnit 3.2.2.

Branchen har imidlertid udarbejdet en frivillig *branchekode*, som følges af de fleste producenter. Branchekoden har både et dyresundhedsmæssigt og et dyrevelfærdsmæssigt sigte. Medlemmer af Danske Æg, som står for langt den overvejende del af ægproduktionen, er forpligtede til at følge branchekoden. Det vurderes at være meget få, der ikke følger branchekoden.

Blandt andet behandles følgende emner i branchekoden: Indkøb og salg, indretning af opdrætssystemer, næbtrimning, tilsyn med produktionsanlægget og personale, belægningsgrad og udtynding, indsætning af daggamle kyllinger, foderforsyning og transport af foder, transport af daggamle kyllinger, transport af hønniker, generelle krav og anbefalinger (hygiejne m.v.), samt rengøring og desinfektion.

¹⁴ Undtagen fisk, reptiler og padder

¹⁵ Dette fremgår af art. 1, jf. art. 2, nr. 2. a), i direktiv 1999/74/EF om mindstekrav til beskyttelse af æglæggende høner, samt § 2, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 533 af 17. juni 2002 om beskyttelse af æglæggende høner.

Retningslinjerne for indretning af anlægget angår både opdræt på gulv og opdræt i bure, idet det ifølge branchekoden skal tilstræbes, at hønnikerne opdrættes i et system, der ligner det system, der anvendes i modtagerbesætningen, hvor ægproduktionen skal finde sted.

Der stilles en række krav til indretning og vedligehold, herunder tilstrækkeligt lys samt en 24-timers døgnrytme, krav til ventilation, isolering, opvarmning mv. og lavt støjniveau. Ved gulvopdræt skal der være strøelse på gulvet og siddepinde.

Der er i retningslinjerne endvidere angivet detaljerede krav til kapaciteten af fodertrug (angivet i cm pr. kylling) og drikkevand (cm pr. kylling eller antal nipler pr. kylling). Kravene ligger noget lavere end de tilsvarende krav i konsumægsproducerende besætninger.

Det angives, at der skal være alarmsystem, der muliggør hurtig indgriben ved svigt i de elektriske installationer.

De lovgivningsmæssige krav til næbtrimning gengives, og det anføres, at det i forbindelse med bestilling af hønnikerne bør aftales med aftageren af hønerne, om det er nødvendigt at næbtrimme. Det skal i den forbindelse anføres, at Danske Æg har besluttet et frivilligt stop for næbtrimning af alle konsumægsproducerende høner, og at langt de fleste danske ægproducenter er medlem af Danske Æg (se afsnit 5.4).

Branchekoden anviser belægningsgrader i opdrætsbesætningerne i både alternative systemer og i besætninger med opdræt af hønniker i bure. Branchekodens arealkrav svarer stort set til halvdelen af de arealkrav, der kræves i konsumægsbesætninger iflg. bekendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner.

Ved gulvopdræt stilles der således krav til maks. 18 brune høner og maks. 20 hvide høner pr. m² nytteareal. Til sammenligning er kravet i besætninger, der producerer æg til konsum, maks. 9 høner pr. m² nytteareal.¹⁶

Ved buropdræt kræves min. 300 cm² nytteareal pr. brun høne og min. 280 cm² nytteareal pr. hvid høne på udsætningstidspunktet¹⁷. Til sammenligning er kravet i buranlæg med konsumægsproducerende høner min. 600 cm² nytteareal pr. høne af let eller middelsvår race¹⁸.

Der er igangsat et projekt på AU (Vidensyntese vedrørende det videnskabelige grundlag for velfærdsmæssige retningslinjer for opdræt af hønniker) med forventet afslutning med udgangen af september 2014.

5.1.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Landbrug og Fødevarer har oplyst, at der allerede arbejdes på en justering af branchekoden, hvor der er identificeret nogle områder (bl.a. inventar, drikkenipler), som der bør ses nærmere på. Endvidere har Landbrug og Fødevarer oplyst, at data fra opdrætsprojektet i 2008 – 2011 ville kunne stilles til rådighed for AU til brug for udarbejdelse af videnssyntesen om velfærdsmæssige retningslinjer for opdræt af hønniker.

---

¹⁶ Ved nytteareal forstås et areal med en bredde på mindst 30 cm, en hældning på højst 14 pct. og en fri højde på mindst 45 cm. Redearealet indgår ikke i nyttearealet.

¹⁷ Svarende til ca. 33 brune hønniker og ca. 35 hvide hønniker pr. m²

¹⁸ Svarende til ca. 16 høner pr. m²

Landbrug og Fødevarer finder, at detaillovgivning om opdræt af hønniker vil virke konkurrenceforvridende idet det pålægger producenterne strengere regler end det er tilfældet i andre lande. Derfor ønsker man at bibeholde en GMP-plan/branchekode og stille krav til at denne følges.

Arbejdsgruppen har drøftet muligheden for at gøre det lovpligtigt at følge en branchekode for opdræt af kyllinger. I praksis kunne man forestille sig et sådant krav fastsat i lovgivningen, med henvisning til branchekoden, hvilket ville smidiggøre løbende opdateringer.

Dyrenes Beskyttelse og DOSO erklærer sig principielt enige i modellen, men understreger, at de finder, at der er brug for yderligere krav, bl.a. om en mindsket belægningsgrad, for at sikre hønnikernes velfærd. Dyrenes Beskyttelse og DOSO mener, at selvom det er et lille skridt i den rigtige retning at gøre det lovpligtigt at følge branchekoden, vil der stadig være betydelige dyrevelfærdsmæssige udfordringer i hønnikeopdrættet, som beskrevet i Vidensyntese fra Århus Universitet vedrørende det videnskabelige grundlag for velfærdsmæssige retningslinjer for opdræt af hønniker.

Fødevarestyrelsen finder, at et krav om at følge en branchekode kan være en hensigtsmæssig måde at fastsætte bestemmelser på. Erfaringsmæssigt kan det dog give anledning til juridiske problemstillinger at skulle sanktionere manglende efterlevelse af en branchekode, hvis konkrete punkter ikke er en del af den egentlige lovgivning¹⁹. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at det skal undersøges nærmere, om der er hjemmel i dyreværnslovgivningen til at fastsætte krav om efterlevelse af en branchekode, samt hvorledes reglerne om sanktion skal udformes.

Fødevarestyrelsen har undersøgt muligheden for at fastsætte retningslinjer for hønniker i en branchekode og give Fødevarestyrelsen mulighed for at sanktionere manglende overholdelse af retningslinjerne i en bekendtgørelse. Det er Fødevarestyrelsen vurdering, at for at have mulighed for at sanktionere manglende overholdelse af retningslinjerne i en branchekode, skal branchekoden optages som bilag til bekendtgørelsen, og vil således blive en del af bekendtgørelsen.

Det anser Fødevarestyrelsen dog ikke for værende en mulighed som dyreværnslovens regler ser ud i dag. Som reglerne er i dag kan ministeren med hjemmel i dyreværnslovens § 4, stk. 1 fastsætte regler om dyrs opholdsarealer og opholdsrum og om inventaret heri. Denne ret er dog begrænset for så vidt angår dyr i landbruget således, at ministeren alene kan fastsætte regler efter stk. 1, hvis reglerne beror på en forpligtigelse af international karakter eller reglerne er af mindre indgribende betydning, jf. dyreværnslovens § 4, stk. 2.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at såfremt man i branchekoden vil fastsætte retningslinjer om eksempelvis arealkrav til hønniker og optage branchekoden som bilag til bekendtgørelsen, vil dette være at betragte som indgribende²⁰ og at der således ikke vil være hjemmel hertil som dyreværnsloven ser ud i dag. Man vil derfor i stedet være nødt til at fastsætte regler for hønniker ved lov.

Ministeren har dog i henhold til dyreværnslovens § 6 i videre omfang mulighed for at fastsætte administrative regler for indretning og drift af ægproduktionssystemer som det er sket ved be-

¹⁹ I forbindelse med sanktionering af overtrædelser af bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1134 af 27. september 2013 om bekæmpelse af salmonella i konsumægshønehold og opdræt hertil, samt af bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 1512 af 13. december 2013 om forholdsregler vedrørende salmonellose og campylobacter i slagtefjerkræ m.m. drøftes problemstillingen aktuelt.

²⁰ Den kommenterede dyreværnslov, 2007, side 126

kendtgørelse om beskyttelse af æglæggende høner. Det er dog Fødevarestyrelsens opfattelse, at bestemmelsen pr. definition ikke omfatter hønniker. Det kunne dog være en mulighed, at ændre bestemmelsen i dyreværnsloven så den også omfatter hønniker. Dette vil gøre det muligt at fastsætte administrative regler for hønniker på lige fod med æglæggende høner.

Landbrug & Fødevarer finder udstedelse af en bekendtgørelse uhensigtsmæssig, da eventuelle ændringer kun kan ske ved en langsommelig proces. Det er Landbrug & Fødevarers opfattelse, at eventuel regeludstedelse bør ske på EU-plan, da national lovgivning vil være konkurrenceforvridende og i sidste ende kan umuliggøre dansk opdræt af hønniker, som så må indføres fra andre lande.

Derudover er det i arbejdsgruppen blevet drøftet, om der var andre muligheder for regulering af forholdene for hønniker f.eks. som den ordning der findes for fremstilling og transport af fjerkræfoder.²¹

Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at en aftale mellem relevante parter om tiltrædelse af retningslinjer i en branchekode for hønniker, vil være på rent frivillig basis, og derfor ikke umiddelbart vil kunne sikre, at alle producenter overholder branchekodens retningslinjer. Det er endvidere Fødevarestyrelsens vurdering, at Fødevarestyrelsen ikke vil kunne sanktionere overtrædelse af retningslinjerne fastsat i branchekoden.

5.1.3 Arbejdsgruppens indstillinger

5.1.3.1 Lovgivning kun på EU-plan eller nationale regler – delt indstilling

Arbejdsgruppen beklager, at der ikke kan skabes hjemmel til at fastsætte regler som gør det muligt både at kræve, at producenterne skal overholde en branchekode, og samtidig at sanktionere overtrædelse af branchekodens indhold.

Landbrug & Fødevarer finder, at der kun bør udstedes dyrevelfærdsregler for hønnikeopdræt, uanset produktionsform, hvis det sker på EU-plan.

Dyrenes Beskyttelse og DOSO finder, at der bør skabes hjemmel, så der kan fastsættes nationale dyrevelfærdsregler for hønnikeopdræt, med mulighed for at sanktionere overtrædelser.

5.2 Dødelighed i forskellige produktionssystemer

5.2.1 Baggrund

Det er velkendt, at der er forskel i dødelighedsprocenterne i de forskellige produktionssystemer, der anvendes til æglæggende høner. Generelt ses der et billede af, at dødeligheden i bur-systemer er lavere end i alternative systemer, og at den højeste dødelighed ses, når hønerne har adgang til det fri.

Det Dyreetiske Råd påpegede allerede i sin udtalelse fra 2001²² at der især i den økologiske produktion var høj dødelighed, og at årsagerne til dødeligheden burde udredes. Siden 2001 er

²¹ Der er lavet et 'regelsæt' for god produktionspraksis for fremstilling og transport af fjerkræfoder, der har karakter af en branchekode. 'Regelsættet' er en del af den nationale myndigheds bekæmpelsesprogram i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) Nr. 2160 fra 2003 og skal derfor godkendes af Fødevarestyrelsen. 'Regelsættet' er tiltrådt ved aftale mellem Det danske Fjerkræråd, Dansk Slagtefjerkræ, Danske Æg og DAKOFO. Det er således heller ikke Fødevarestyrelsen, der sanktionere overtrædelser af 'regelsættet' men gruppen af aftalparter. Fødevarestyrelsen foretager supervision med 'regelsættet' via repræsentantskab og følgegruppen samt ved audit hos virksomhederne. 'Regelsættet' regulere også ændring af status for virksomheden og udtrædelse af regelsættet, og der er således ikke tale om, at Fødevarestyrelsen sanktionere ved overtrædelse af 'regelsættet'.

²² Det Dyreetiske Råds udtalelse om æglæggende høner (2001)

dødeligheden i økologiske systemer væsentlig forbedret, men problemstillingen er ikke desto mindre evident: Dødeligheden i buranlæg er væsentlig lavere end i andre systemer.

Ifølge branchens opgørelser²³ er dødelighedsprocenten i danske besætninger med æglæggende høner faldet fra (anslået) ca. 20 % i 1968 til under 4 % i 2012 i de på de pågældende tidspunkter mest anvendte produktionssystemer, som i perioden i 60'erne var høner på net, men nu er blevet høner i buranlæg .

Ægproducenterne indberetter oplysninger til branchens frivillige effektivitetskontrol, herunder tal om dødelighed. Indberetningen sker på ugebasis. Da ordningen er frivillig er det ikke alle producenter, der har indberettet, men baseret på de indberettede tal fra danske producenter for 2013 angives følgende dødelighedsprocenter (medianen af indberettede flokke)²⁴:

Berigede bure:	3.4 pct.
Skrabehøner:	7.1 pct.
Fritgående høner:	8.8 pct.
Økologiske høner:	8.4 pct.

Disse tal er kun retningsgivende, da talgrundlaget er lille, men set over en årrække og sammenholdt med udenlandske erfaringer, fremgår det, at høner i alternative systemer har større risiko for højere dødelighed end høner i bure. Endvidere har høner, der har mulighed for at gå ude i den fri generelt større risiko for højere dødelighed end høner, der ikke kommer ud i det fri.

I en udtalelse fra Den Europæiske Fødevarerikkerhedsautoritet (EFSA) fra 2004 anføres blandt andet følgende om risiko for dødelighed i de forskellige systemer²⁵:

Risiko for velfærd, dødelighed:

	Konventionelle bure	Berigede bure, små ^{*)}	Alternative, ét niveau	Alternative, flere niveauer	Adgang til det fri
Næbtrimmede	Lav	Meget lav/lav	Moderat	Moderat	Moderat/høj
Ikke næbtrimmede	Lav/moderat	Lav/moderat	Moderat/høj	Moderat/høj	Moderat/Meget høj

*) I EFSA's rapport er små berigede bure defineret som op til 10 – 12 høner pr. bur. I Danmark er den maksimalt tilladte gruppestørrelse på 10 høner pr. bur.

I en artikel offentliggjort i 2011²⁶ anføres det, at fjerpilning og kannibalisme ifølge flere undersøgelser er de primære årsager til dødelighed blandt æglæggende høner. Desuden anføres det, at berigede bure har den laveste dødelighed af alle systemer. Systemer hvor hønerne holdes på strøelse har større dødelighed, og for høner med adgang til det fri er der størst risiko for høj dødelighed, især på grund af større risiko for smitsomme sygdomme som følge af kontakt med jord og vilde dyr, og på grund af rovdyr.

På workshoppen om fjerkræ velfærd i København den 4. juli 2014 omtalte Dr. Claire Weeks blandt andet dødelighed som en af de faktorer, der indgik i vurderingen af velfærd for høner i

²³ Peter van Horne et al: Bidrag til IEC 50 years: Development in the egg industry in 50 years

²⁴ Der er store udsving i dødelighed i de forskellige flokke, både inden for de enkelte produktionssystemer og imellem produktionssystemerne.

²⁵ "Opinion of the Scientific Panel on Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to the welfare aspects of various systems of keeping laying hens. Adopted by the AHAW Panel on the 10th and 11th November 2004. p. 95" The EFSA Journal (2005) 197, 1-23, The welfare aspects of various systems of keeping laying hens.

²⁶ "Hen welfare in different housing systems", J.C. Lay Jr. et al., 2011 Poultry Science 90: 278 - 294

forskellige opdrætssystemer. Hun anførte i den forbindelse, at der var høj dødelighed i ikke-bursystemer i forhold til bursystemer, men også, at der i alle systemer var stor variation mellem dødeligheden i forskellige flokke.

5.2.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet forhold af betydning for dødelighed i besætninger med æglæggen- de høner. Dødeligheden kan være et tegn på, at der er nogle forhold i produktionen der ikke er optimale. Det kan være foder, sygdomme og infektioner, parasitter, kannibalisme, vejrforhold, rovdyr, strømsvigt, fejl i foder og vand tildeling og andet der er afgørende.

Gennem de seneste 5 år er der sket en markant udvikling inden for ægproduktionen og de syste- mer der anvendes inden for denne. De gamle traditionelle bursystemer er alle udskiftet med berigede bursystemer. Der er således krav om både reder, støvbadningsareal, kloslibningsan- ordning og siddepinde i alle nuværende bure. Hertil kommer et krav om øget areal i forhold til de gamle bure, og et krav om max. 10 dyr i alle bure. Desuden er en række af de gamle syste- mer indenfor den alternative gulvproduktion, udskiftet med etagesystemer, der er meget mere attraktive for hønerne fordi de får muligheden for at bevæge sig mellem flere niveauer og også har bedre flugtmuligheder. Desuden er miljøet i stalden langt bedre i etagesystemerne, blandt andet fordi gødningen bortskaffes løbende.

Arbejdsgruppen har drøftet, at E-kontrollen er et væsentligt redskab at bruge i forbindelse med nedbringelse af dødeligheden. E-kontrollen er et effektivitetsstyringsprogram som kan anvendes gratis af alle ægproducenter i DK. Serviceringen, hostning, administrationen og ejerskabet afholdes af Det Danske Fjerkræraad. Det er et værktøj for den enkelte producent til styring og produktivitetsforbedring af produktionen. E-kontrollen er web baseret og alle har kun adgang til egne data. Data indtastning er baseret på ugeindberetning omkring forhold vedr. dødelig- hed, foder og vandforbrug, sygdomsforhold, foderforbrug og vandforbrug. Alle data fra tilhø- rende pakkeri om antal indvejede æg, fordeling af størrelser på æggen o.a. indberettes direkte fra pakkeriet til databasen. Der kan genereres en række kurver og tabeller over de indtastede data, der danner overblik over det samlede hold forløb. Egne holddata kan dernæst også sam- menlignes med andre hold.

Uanset system viser erfaringer fra konsulenter arbejde ”i marken”, at kannibalisme ikke er særlig udbredt og at dødelighed hos høner i alternative systemer især kan henføres til bakteri- elle infektioner og parasitisme.

Arbejdsgruppen har drøftet, at der i den økologiske produktion har været gode erfaringer med at være opmærksom på beplantningen på udearealerne, således at denne virker attraktiv på hø- nerne og giver dem incitament til at gå ud. Der kunne i frilandsproduktionen være behov for tiltag, hvor man kunne bruge erfaringerne fra den økologiske produktion.

Arbejdsgruppen finder, at det er væsentligt at være opmærksom på at systemernes udformning og producentens management har stor betydning for dødelighed. På den baggrund har Danske Æg ansøgt Fjerkræafgiftsfonden om to projekter, der har fokus på betydningen af management i forhold til dødelighed:

- ”Rådgivning til forbedring af dyrevelfærd og produktivitet i ægproduktionen”. Hovedformålet med projektet er, gennem øget fokus på driftsforhold, velfærd og syg- dom i konsumægsbesætninger at forbedre produktivitet, sundhed og dyrevelfærd.
- ”Årsager til dødeligheden i den økologiske ægproduktion anno 2015”.

Hovedformålet med projektet er at lave en opfølgning på projektet ”Årsager til dødeligheden i kommercielle økologiske æglæggende flokke” udført af Københavns Universitet i starten af 2000’erne. Dengang lå dødeligheden i de økologiske ægflokke med et gennemsnit på 20,8 %. I de sidste 10 – 12 år er tallene for dødeligheden reduceret markant, men det er ønskeligt at nedbringe dødeligheden yderligere og kendskab til den nuværende sygdomsstatus i de økologiske æglæggende flokke er derfor nødvendig.

Begge projekter forventes at forløbe fra 1. januar 2015 til 31. december 2015.

Producenterne i Danske Æg, der dækker langt den største del af produktionen, er ophørt med næbtrimning af kyllinger til burægsproduktion i 2013, og af kyllinger til skrabe- og frilandsægsproduktionen i 2014, og økologiske høner må ikke næbtrimmes. Der er i 2013 udarbejdet en ”fjerpilningsnøgle” til producenterne som de kan bruge for at komme eventuelle problemer med fjerpilning til livs.

Arbejdsgruppen er enige om, at dødelighed er en væsentlig faktor, men at man skal være opmærksom på, at der også er andre væsentlige velfærdsindikatorer end dødelighed.

5.2.3 Arbejdsgruppens indstillinger

5.2.3.1 Indberetning til e-kontrollen

Arbejdsgruppen finder, at kvaliteten af talmaterialet til brug for vurdering af dødelighed og årsagerne hertil kunne forbedres væsentligt hvis antallet af producenter, der indberetter til e-kontrollen kunne øges, og arbejdsgruppen indstiller, at producenterne opfordres til at bruge e-kontrollen regelmæssigt og som minimum indberette data om dødelighed for alle hold, som et redskab til at forbedre deres individuelle management.

5.2.3.2 Beplantning af udearealer

Arbejdsgruppen finder, at producenter af frilandshøner bør drage nytte af de gode erfaringer med beplantning af udearealer, som der i de senere år har været i de bedste besætninger med økologiske høner.

5.3 Brystbensfrakturer og deforme brystben

5.3.1 Baggrund

Der er i de senere år fra udlandet rapporteret om en foruroligende høj forekomst af brud på hønernes brystben. Ofte vokser bruddene sammen igen, men det kan stadig ses, at der har været tale om en fraktur, der uden tvivl har været smertevoldende. Deforme brystben afviger ved ikke at være lige, men har typisk et S-formet forløb.

Ifølge EFSA’s udtalelse fra 2004 har der i de seneste år været en stigning i frakturer, som er fremkommet i løbet af æglægningsperioden, selv i systemer med kun én etage, hvor risikoen for at flyve ind i forhindringer burde være mindre end i fleretage-systemer¹⁵. I udtalelsen omtales også deforme brystben, men det anføres, at man ikke ved om dette udgør et reelt velfærdsproblem, medmindre der samtidig ses en infektion af bursaen (slimsækken).

På en nyligt afholdt konference i Sverige fremgik det af et indlæg fra forskere fra University of Bristol²⁷, at høner med brystbensfrakturer viser nedsat mobilitet, og at høner med afhelede

²⁷ Mohammed Af Naser et al, University of Bristol, UK

brystbensfrakturer viser præference for foder, som de har lært indeholder smertestillende medicin. Med andre ord er der tegn på, at selv afhelede brystbensfrakturer kan være smertefulde²⁸.

I artiklen ”Hen welfare in different housing systems”¹⁶ anføres det, at deformitet af brystbenet typisk forekommer i bure, mens brystbensfrakturer har en langt højere forekomst i alternative systemer, angiveligt er incidencen fra 52 pct. til 73 pct.. I artiklen anføres, at det er meget bekymrende, idet der er tale om en tilstand med kronisk smerte.

Som årsag til den høje forekomst af frakturer i alternative systemer nævnes i artiklen især at hønerne får brud, når de hopper fra pind til pind og lander forkert.

Deformation af brystbenet muligvis tilskrives forkert design af siddepinde.

På workshoppet om fjerkrævelfærd i København den 4. juli 2014 omtalte Dr. John Tarlton forskellige faktorer af betydning for brystbensfrakturer, herunder mulige fodringsmæssige forhold (for lavt indhold af omega 3- fedtsyrer i kosten), og betydningen af staldindretning i alternative systemer, specielt siddepindenes placering.

5.3.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har ikke kendskab til undersøgelser, der dokumenterer forekomsten af brystbensfrakturer og deforme brystben i danske besætninger med æglæggende høner.

Arbejdsgruppen finder derfor, at der i første omgang er behov for at undersøge forekomsten i Danmark nøjere for at afklare problemets omfang.

Palpation af brystbenet hos høner er brugt som en indikator på forekomsten af brystbensfrakturer eller deforme brystben, men det er arbejdsgruppens opfattelse, at den sikreste dokumentation vil være en patologisk undersøgelse af aflivede høner. Udsætterhøner bliver enten sendt til slagting i Tyskland eller de bliver aflivet på bedriften og anvendt til ”chick-pulp” (minkfoder).

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der bør igangsættes en undersøgelse af repræsentative udsnit af høner fra både besætninger, der sender til slagting, og besætninger, der anvender hønerne til chick-pulp. Der skal være tale om en patologisk undersøgelse af hønerne, og data skal kobles til relevante besætningsdata som f.eks. foder, staldindretning, hønnikeopdræt m.v.

Landbrug og Fødevarer påpeger, at Københavns Universitet har i en årrække udført patologiske fjerkræundersøgelser, og at det vil være oplagt, at undersøgelsen foregår i regi af KU.

Arbejdsgruppen er enig om, at der hverken i udlandet eller i Danmark er klarhed over, hvilke årsagsfaktorer der er udslagsgivende i besætninger, med høj forekomst af brystbensfrakturer eller brystbensdeformitet. Uanset udfaldet af kortlægningsundersøgelsen er der ikke sikkerhed for, at der umiddelbart kan peges på løsninger i tilfælde af en høj forekomst.

5.3.3 Arbejdsgruppens indstillinger

5.3.3.1 Projekt til dokumentation af omfanget af brystbensfrakturer og –deformiteter i Danmark

Arbejdsgruppen indstiller, at der udføres et universitetsprojekt, som dokumenterer omfanget af brystbensfrakturer og brystbensdeformiteter i danske besætninger med æglæggende høner ud fra et antal høner leveret til Chickpulp eller leveret til slagting.

²⁸ IX European Symposium on Poultry Welfare, Uppsala, Sweden, 17 – 20 June 2013

5.3.3.2 *Vidensyntese om betydning af brystbensfrakturer og –deformiteter for velfærd*
 Arbejdsgruppen indstiller, at der udarbejdes en vidensyntese om betydningen af forekomsten af brystbensfrakturer og brystbensdeformiteter for høernes velfærd.

5.4 Næbtrimning, fjerpilning og kannibalisme

5.4.1 Baggrund

I Danmark indgik branchen frivilligt en aftale om, at der ikke længere foretages næbtrimning på høner, der skal anvendes til konsumægproduktion i bure, pr. 1. juli 2013. Dette tiltag var ifølge branchen muligt, fordi management i årenes løb er blevet så udviklet, at det kan lade sig gøre at reducere fjerpilning /kannibalisme i forbindelse med buranlæg. I den forbindelse er den begrænsede flokstørrelse på maks. 10 høner uden tvivl en positiv faktor.

Aftalen er pr. 1. juli 2014 blevet udstrakt til også at omfatte de alternative systemer (produktion af skrabeæg og frilandsæg). Næbtrimning er forbudt i den økologiske produktion.

Der er fra 1. juli 2014 således ikke længere blevet næbtrimmet kyllinger til de producenter (uanset produktionsmetode), der leverer til pakkerierne i Danske Æg, og det svarer til næsten 95 % af produktionen i Danmark. De resterende 5 % er næsten alle økologisk produktion hvor næbtrimning er forbudt.

Næbtrimning på æglæggende høner foretages for at undgå at højerne udfører fjerpilning og kannibalisme. Årsagerne til denne adfærd har været genstand for megen forskning, men er ikke fuldstændig klarlagt. Der har blandt andet været peget på foder, flokstørrelse, arvelighed og hormoner, men der er ikke noget éntydigt svar. Hvis der kommer et ”udbrud” i en flok (hvilket oftest er uforudsigeligt), kan det hjælpe at dæmpe lyset. Udbrud kan medføre voldsom dødelighed i en flok. Næbtrimning forebygger konsekvenserne af udbrud af fjerpilning eller kannibalisme, så skaderne ikke når det omfang, der kan ses på ikke-næbtrimmede høner.

Når man næbtrimmer fjernes typisk den yderste del af næbbet. Indgrebet kan foretages ved at klippe/brænde næbspidsen eller anvende infrarøde stråler, som er langt mindre smertefuld end brænding. Det er almindeligt anerkendt, at indgrebet medfører akut smerte, og at det sandsynligvis også medfører kronisk smerte. Den kroniske smerte kan undgås eller reduceres, hvis indgrebet foretages på kyllinger før 10-dages alderen¹⁴.

Ifølge EU-lovgivningen må indgrebet kun foretages på kyllinger under 10 dage. Efter de danske regler må der yderligere kun fjernes den yderste tredjedel af næbbet og indgrebet skal foretages af en kyndig person (se afsnittet om lovgivning). I Sverige er næbtrimning forbudt.

5.4.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet de erfaringer der har været siden der næbtrimning af høner i bure ophørte i 2013. Producenterne har ikke rapporteret om problemer med fjerpilning og kannibalisme som følge af ophøret med næbtrimning af kyllinger beregnet til burægproduktion. Med hensyn til de alternative systemer er det endnu for tidligt at vurdere, hvordan forløbet er, men de første erfaringer fra skrabeægproduktionen er dog positive.

Branchen har udarbejdet ”Fjerpilningsnøgle 2013”, der beskriver de specifikke parametre, der kan have indflydelse på fjerpilning. Det fremgår, hvordan man som producent kan forebygge fjerpilning og hvilke korrigerende handlinger, man kan foretage, for at minimere fjerpilning, hvis der alligevel er udbrud af fjerpilning i en flok.

5.4.3 Arbejdsgruppens indstilling

5.4.3.1 Følge forekomsten af fjerpilning og kannibalisme

Arbejdsgruppen finder det positivt, at næbtrimning ikke længere anvendes, af producenter inden for ”Danske Æg”. Udviklingen bør følges nøje med hensyn til forekomsten af fjerpilning og kannibalisme, specielt i skrabeæg- og frilandsproduktionen.

5.5 Information til pakkerierne om manglende regefterlevelse

5.5.1 Baggrund

Ifølge handelsnormerne må æg kun sælges under de angivne betegnelser ("Frilandsæg", "skrabeæg", "buræg", samt "økologiske æg"), hvis de opfylder reglerne i Rådets direktiv 1999/74/EF og reglerne i handelsnormernes bilag II (frilandsæg). Æg må kun sælges som økologiske, hvis produktionsbetingelserne, udover de almindelige bestemmelser i direktiv 1999/74/EF også opfylder de særlige økologiregler.

Det er ægpakkerierne, der mærker æggene med produktionsform, på baggrund af oplysninger fra myndighederne om, at den pågældende producent er registreret som skrabeægs- eller frilandsproducent, eller godkendt til økologisk ægproduktion. Hvis det i forbindelse med myndighedernes kontrol af producenternes overholdelse af handelsnormerne eller økologireglerne konstateres, at producenten ikke opfylder reglerne for den produktionsform, som æggene mærkes med, er det væsentligt for ægpakkerierne at vide, således at æggene ikke mærkes under forkerte forudsætninger.

5.5.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet mulighederne for, at der gives tilbagemelding fra Fødevarestyrelsen og Naturerhvervstyrelsen til pakkerierne, hvis der i forbindelse med besætningskontrol konstateres uregelmæssigheder/overtrædelser der indebærer, at producenterne ikke lever op til de krav, der stilles, for at kunne mærke æggene med den produktionsmetode, de er registreret til.

Det ville være hensigtsmæssigt, hvis pakkerierne så hurtigt som muligt kan blive underrettet, således at æggene ikke mærkes med en produktionsmetode, som de ikke lever op til. Fødevarestyrelsen oplyste, at der i andre sammenhænge af juridiske årsager ikke havde været mulighed for, at kontrolmyndigheden kunne videregive oplysning af personfølsom karakter.

Arbejdsgruppen fandt, at det af hensyn til troværdigheden af mærkningen, der skal garantere forbrugeren æg, der opfylder kravene til et givet kontrolsystem, må overvejes, om det er muligt at give kontroloplysningerne videre til ægpakkerierne, eventuelt med dokumenteret accept fra producenterne.

5.5.3 Arbejdsgruppens indstilling

5.5.3.1 Tilbagemelding til ægpakkerierne om kontrolresultater

Arbejdsgruppen indstiller, at Fødevarestyrelsen og NaturErhvervstyrelsen undersøger nærmere, om det er muligt at etablere et system, der giver omgående tilbagemelding til pakkeriet om resultatet af de kontroller, som foretages af Fødevarestyrelsen og NaturErhvervstyrelsen, om nødvendigt ved hjælp af en fuldmagt fra producenten.

6. Dyresundhed og zoonoser

6.1 Overvågningsprogrammet for fugleinfluenza i fjerkræ

6.1.1 Baggrund

I medfør af EU-lovgivning²⁹ er der krav om medlemslandene har etableret en serologisk overvågning for at påvise infektioner med fugleinfluenzavirus subtype H5 og H7 hos forskellige fjerkræarter.

Det eksisterende danske overvågningsprogram for fugleinfluenza (AI) blev iværksat på baggrund af en handlingsplan mod AI tilbage i oktober 2005. Handlingsplanen blev udarbejdet for at sikre en bedre overvågning for AI, så sygdommen hurtigt kunne bekæmpes, hvis den kom til Danmark.

Overvågningsprogrammet blev igangsat i februar 2006, og er en risikobaseret overvågning, der omfatter en serologisk og virologisk overvågning. Samtlige fjerkræbesætninger (høns, kalkuner, ænder, gæs, fjervildtopdræt) med mere end 100 stk. fjerkræ er omfattet af overvågningen. Overvågningsprogrammet er gennem årene løbende justeret og er senest fastlagt i bekendtgørelse nr. 104 af 11. februar 2011 om pligt til overvågning for aviær influenza hos fjerkræ og opdrættet fjervildt.

Overvågningsprogrammet har forløbet i otte år. I perioden 2006-2013 har der været konstateret syv udbrud af lavpatogen AI i Danmark. Ét udbrud er konstateret i tamænder gennem den serologiske overvågning, og seks udbrud er konstateret i fjervildtafkom gennem den virologiske overvågning. Alle syv besætninger er aflivet, og besætningsarealerne er efterfølgende rengjort og desinficeret.

Det er relevant at gennemføre en evaluering af resultaterne fra overvågningsprogrammet også set i forhold til den nuværende epidemiologiske situation.

DTU Veterinærinstituttet gennemfører evalueringen i perioden maj-september 2014. Hvis der er dele af overvågningsprogrammet, der som følge af evalueringen anbefales justeret, er målet, at dette kan være gældende i en ny bekendtgørelse pr. 1. januar 2015.

6.1.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet overvågningsprogrammet for fugleinfluenza. Der er enighed om, at det har en høj prioritet, og at det er væsentligt at der gøres mest muligt for at undgå udbrud.

Det er oplyst til arbejdsgruppen, at der den 6. oktober 2014 afholdes møde mellem Fødevarerstyrelsen, Landbrug og Fødevarer og DTU Veterinærinstituttet, hvor evalueringsrapporten fremlægges.

6.1.3 Arbejdsgruppens indstilling

6.1.3.1 Afvente DTU's evaluering

Arbejdsgruppen indstiller, at resultatet af DTU's evaluering afventes, og at eventuelle justeringer af overvågningsprogrammet sker på baggrund af evalueringen.

²⁹ Rådets direktiv 2005/94 af 20. december 2005 om fællesskabsforanstaltninger til bekæmpelse af aviær influenza og om ophævelse af direktiv 92/40/EØF og Kommissionens afgørelse 2010/367 af 25. juni 2010 om medlemsstaternes gennemførelse af overvågningsprogrammer vedr. aviær influenza hos fjerkræ og vilde fugle (2010/367)

6.2 Salmonellakontrol for fjerkræ

6.2.1 Baggrund

Der har i Danmark været fokus på bekæmpelse af salmonella i fjerkræproduktionen siden slutningen af 1980'erne. I 1996 blev der iværksat en offentlig handlingsplan for konsumæg og slagtekyllinger, som blev forlænget til 2002. Handlingsplaner for salmonella har været implementeret i bekendtgørelser. Der er endvidere nedsat en styregruppe, samt en teknikergruppe, som løbende følger handlingsplanerne og kommer med forslag til ændringer i programmet.

Kravene til det danske kontrolprogram for salmonella for konsumæg og slagtekyllinger har gennem årene været mere omfattende end kravene i EU lovgivningen. For slagtekyllinger blev der i 2008 indført nultolerance ved fund af salmonella.

Det danske kontrolprogram har bevirket, at forekomsten af salmonella i konsumæg og kyllingekød er meget lav. Det blev derfor i 2006 besluttet at søge EU om særstatus for salmonella i konsumæg og kyllingekød. Da Danmark har mere salmonella i miljøet end Sverige og Finland, var det nødvendigt at demonstrere, at vi via et mere tætmasket kontrolprogram, har samme sikkerhed som disse lande for fravær af salmonella i konsumæg og kyllingekød på det danske marked.

Danmark opnåede i juli 2012 særstatus for salmonella i konsumæg, hvorimod processen stadig er i gang for kyllingekødet.

Det danske kontrolprogram blev i oktober 2013 yderligere strammet, således at der nu udtages bakteriologiske prøver hver 2. uge i stedet for hver 9. uge. Samtidig blev de serologiske test fjernet fra programmet. Omkostningerne til analyse er status quo, men det medførte lidt øgede administrative byrder for erhvervet som følge af den øgede prøveudtagningsfrekvens. Ændringen var begrundet i, at der havde været uforholdsmæssigt mange overskridelser af de serologiske test, som ikke efterfølgende kunne verificeres bakteriologisk, samt at tilbagetrækning af æg ville kunne undgås ved etablering af et tættere prøveprogram. Ændringen af prøveprogrammet er sket efter ønske og i samarbejde med erhvervet. Ændringen er ligeledes meddelt Kommissionen.

6.2.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet Danmarks særstatus, som er baseret på kontrolprogrammet. Der har været et tæt samarbejde om dette mellem ægbranchen og myndighederne. Hverken branchen eller myndighederne er aktuelt interesserede i at ændre programmet.

Branchen finder, at der er behov for ekstra fokus på importerede æg, idet der blandt andet er eksempler på importerede æg, der udelukkende er mærket med størrelse. Det blev overvejet om Fødevarerejseholdet kunne opfordres til ekstra opmærksomhed på importerede æg og korrekt mærkning af disse.

Arbejdsgruppen har overvejet kravene til ikke registrerede stalddørssælgere. Fødevarestyrelsen arbejder aktuelt med muligheden for en kontrolkampagne om kontakt til ikke-registrerede stalddørssælgere, men dette er ikke besluttet endnu.

6.2.3 Arbejdsgruppens indstillinger

6.2.3.1 Samarbejde mellem myndigheder og branche

Arbejdsgruppen indstiller, at kontrolprogrammet og det tætte samarbejde mellem myndigheder og branche om dette, fortsætter.

6.2.3.2 Fokus på indførte konsumæg

Samtidig indstiller arbejdsgruppen, at Fødevarerejseholdet ser nærmere på eventuelle problemer med importerede æg, herunder korrekt mærkning.

6.2.3.3 Fokus på stalddørssælgere

Arbejdsgruppen indstiller, at fokus på ikke-registrerede stalddørssælgere øges, og at den overvejede kontrolkampagne gennemføres.

6.3 Sundhedsmæssige problemer i forbindelse med indførsel af fjervildt

6.3.1 Baggrund

EU-reglerne for samhandel med fjervildt fremgår af Kommissionens beslutning 2006/605, som fastsætter krav til beskyttelsesforanstaltninger vedrørende samhandelen med fjerkræ bestemt til udsætning som fjervildt. Medlemsstaterne skal sikre, at fjervildtet kun kan samhandles, hvis afsenderbedriften har været inspiceret af en embedsdyrlæge, som bekræfter, at bedriften overholder retningslinjerne for god biosikkerhedspraksis, og i en 2-måneders-periode umiddelbart forud for afsendelsen har været undersøgt for fugleinfluenza med negativt resultat. På sundhedscertifikatet skal det fremgå, at sendingen er i overensstemmelse med betingelserne i ovennævnte beslutning (2006/605).

Det danske vildtopdrætproduktion er underlagt strenge krav vedr. både dyrevelfærd, sygdomsovervågning, prøveudtagning, etc. Alene overvågningen for fugleinfluenza i vildtopdrætningsproduktionen ligger i Danmark langt over hvad der er påkrævet i andre lande. Dette er etableret for at sikre, at de dyr der sættes ud til jagt som udgangspunkt er sygdomsfri og er produceret under godkendte forhold. Alle disse forholdsregler sikrer i høj grad både jæger og jagthunde under den konventionelle jagt mod smitsomme sygdomme, men det sikrer i høj grad også den øvrige danske fjerkræproduktion mod udbrud af smitsomme sygdomme. De omkostninger der er forbundet med, at få slæbt sygdomme ind i den danske produktion kan hurtigt blive ødelæggende for samtlige fjerkræerhverv i Danmark.

I dansk lovgivning er der også fastsat regler om opdrætsforholdene i bekendtgørelse om opdræt af fjervildt³⁰. Bestemmelserne indeholder blandt andet regler af dyrevelfærdsmæssig karakter, herunder, at det ikke er tilladt at anvende fjerpilningshæmmende midler (bekendtgørelsens § 29). Arbejdsgruppen har erfaret, at der er erfaring for, at indførte fasaner ofte er næbringet, hvilket altså er forbudt ifølge dansk lovgivning. Næbringene fjernes ved modtagelsen i Danmark. I 2013 – 2014 har der over en periode på 18 måneder været 90 indførsler, omfattende ca. 360.000 fasaner, primært fra Polen og Frankrig.

Indslæbning af anmeldeligt smitsomme sygdomme, såsom fugleinfluenza og Newcastle disease, som vi i Danmark p.t. er fri for, kan få alvorlige konsekvenser for hele fjerkræproduktionen, herunder eksporten. Derudover er der alle de ikke-anmeldeligt smitsomme sygdomme. Indslæbning af sygdomme kan medføre forøget dødelighed, samt dårlige produktionsresultater og dermed også dårligere indtjening. Og sidst, men ikke mindst, er der risiko for indslæbning af sygdomme, der endnu ikke er registreret som værende til stede i Danmark.

6.3.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Ukontrolleret og ikke anmeldt indførsel af fjervildt udgør en væsentlig risiko for indslæbning af uønskede sygdomme, da der oftest ikke er kendskab til hverken oprindelse, sundhedsstatus,

³⁰ Bekendtgørelse nr. 116 af 26. februar 2008

afsætning og spredning af dyr til flere aftagere, sygdomsstatus samt vaccinationsstatus. Smitterisikoen i forhold til ægproduktionen er især stor for høner og opdræt, som har adgang til det fri.

Udover den dyresundhedsmæssige risiko, der er forbundet med ukontrolleret indførsel, er der som beskrevet også tale om dyrevelfærdsmæssige betænkeligheder i forbindelse med næbringning af fasankyllinger. Derudover kan der blive tale om væsentlige økonomiske konsekvenser for den enkelte producent.

6.3.3 Arbejdsgruppens indstilling

6.3.3.1 Fokus på ulovlig indførsel

Arbejdsgruppen peger på det væsentlige i at opretholde den nuværende kontrollerede sygdomsstatus som vi p.t. har i den danske fjervildtproduktion og finder derfor, at der bør rettes fokus på ulovlig indførsel af fjervildt.

6.4 Vacciner

6.4.1 Baggrund

For de produktionsformer med udegående høner har vi desværre gennem de senere år set en øget risiko for, at disse pådrager sig infektioner og sygdomme som følge af kontakten med omgivelserne i naturen. Disse bakterielle infektioner kan give store tab i produktionsperioden med en dødelighed på op til 50 % og med store lidelser for det enkelte dyr til følge.

Det er især sygdommene Pasteurellose og Erysipelas (Rødsyge) og samt infektioner med E.coli, som hønerne pådrager sig. Pasteurella bakterien findes ofte i udendørs vandreservoirer og er en almindelig bakterie i jord som også Rødsyge bakterien er det. Udbrud af E. coli-infektioner forekommer også oftere i disse systemer.

Mange producenter, der har frilands- eller økologisk ægproduktion, vælger derfor at vaccinere deres flokke mod disse sygdomme for at beskytte deres dyr bedst muligt. I dag betyder det, at hønniken ved flytning dermed skal injiceres 4 gange med en olievaccine. Den skal vaccineres med den obligatoriske ND vaccine, og så skal den vaccineres mod E.coli, Pasteurella og Rødsyge. Det vil sige, at dyret håndteres og stikkes 4 gange umiddelbart efter hinanden. De anvendte olievacciner er stærkt vævsirriterende og da der samtidigt ikke er ret meget lårmuskel at stikke i på en hønnike, betyder det ofte, at dyrene halter efter vaccinationerne grundet smerte.

Der findes ikke registrerede kombivacciner, der kan beskytte mod alle ovennævnte sygdomme.

6.4.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet forholdene vedrørende vaccination af høner. Fjerkræbranchen har i den forbindelse peget på, at der er ulige, konkurrenceforvridende forhold i forbindelse med registrering og indførsel af vacciner, som er betydeligt dyrere at erhverve i Danmark end i andre EU-lande, som vi sammenligner os med. Risikofaktorerne har især betydning for de produktionsformer, hvor hønerne er udegående.

Danske Æg finder det dyrevelfærdsmæssigt uansvarligt, at vi i den danske konsumægproduktion udsætter vores dyr for en så massiv påvirkning, som 4 gange vaccination medfører, når der er andre vaccinerer tilgængelige på markedet godkendt af EU, der kan reducere antallet af injektioner.

I praksis vil dette kun kunne lade sig gøre ved, at den praktiserende dyrlæge, der er tilknyttet flokken, tager prøver af syge dyr og bakterierne fra disse prøver isoleres dernæst på et laboratorium i Danmark. Renkulturen sendes derefter til vaccineproducenten i udlandet, der dernæst producerer vaccine til den næstkommende flok, så denne kan beskyttes mod infektion. Autovacciner er alle inaktiverede, så der er ingen risiko for spredning i miljøet.

Landbrug og Fødevarer oplyser, at branchens nuværende alternativ til denne autovaccine er, at dyrene ikke vaccineres og dermed risikerer at få udbrud af sygdommen, hvilket heller ikke er dyrevelfærdsmæssigt forsvarligt. Det skal understreges, at branchen i mange år har arbejdet på at forebygge udbrud af disse sygdomme på mange andre måder i form af øget krav til biosikkerhed, øget management, øget rengøring og desinfektion, etc., men det har på trods af disse foranstaltninger ikke været muligt at holde disse sygdomme ude af de udegående flokke.

Landbrug og Fødevarer oplyser, at ovennævnte har været rejst overfor de danske myndigheder (sundhedsstyrelsen) og det er nu muligt for danske ægproducenter at få lavet autovacciner på baggrund af bakteriologiske fund i egen besætning på ovennævnte sygdomme. Men alle tre sygdomme skal være påvist for at få autovacciner for alle. Det er yderst sjældent at dette er muligt og dyrene skal dermed fortsat stikkes mange gange hvilket ikke er dyrevelfærdsmæssigt forsvarligt.

Det oplyses, at det i vore nabolande er det muligt at få denne kombi-vaccine baseret på de mest kendte bakteriestammer for de pågældende sygdomme. Denne må desværre ikke anvendes i Danmark.

6.4.3 Arbejdsgruppens indstilling

6.4.3.1 Undersøge muligheden for at lempe reglerne

Arbejdsgruppen opfordrer til, at de relevante myndigheder drøfter mulighederne for at lempe reglerne for indførsel og registrering af vacciner fra andre EU-lande, og at der arbejdes på en fælles EU-godkendelse af vacciner.

7. Tilpasninger i forhold til uddannelsesniveau

7.1 Baggrund

Der er ikke på EU-plan krav til specifik uddannelse af ægproducenter, og der er ikke specifikke krav til kurser for ægproducenter.

Med udgangspunkt i en rapport fra Fødevarestyrelsen fra 2012³¹ arbejder Fødevarestyrelsen i øjeblikket på et udkast til en bekendtgørelse om uddannelseskra v m.v. for personer, der er beskæftiget med hold af husdyr, herunder æglæggende høner. Bekendtgørelsen er en udmøntning af den bemyndigelse som ministeren fik med lov om ændring af lov om hold af dyr, lov om landbrugsejendomme og lov om dyrlæger³²

³¹ ”Forslag til uddannelseskra v i forbindelse med husdyrhold” (Fødevarestyrelsen, august 2012)

³² Lov nr. 527 af 28. maj 2013.

7.2 Arbejdsgruppens drøftelser

Arbejdsgruppen har drøftet fremtidige muligheder for uddannelse af ægproducenter.

Det fremgår af Fødevarestyrelsens rapport om forslag til uddannelseskrav, at der for ægproducenter vil være krav om uddannelse, hvis der er tale om æglæggere + opdræt på over 2500 dyr (antal staldpladser), hvilket i praksis vil gælde alle ægproducenter i den kommercielle produktion.

Uddannelseskrevet angår de fysiske personer, der har det daglige ansvar for driften af besætningen. Uddannelseskrevet har det overordnede formål at sikre, at den person, der forestår den daglige drift af et erhvervmæssigt dyrehold har tilstrækkelig viden om forebyggelse og håndtering af de dyrevelfærdsproblemer og dyresundhedsproblemer, der kan opstå i en besætning med landbrugsdyr.

Der forventes endvidere fra 1. januar 2015 i branchens regi et projekt, som indebærer udarbejdelse af retningslinjer for hold af fjerkræ – management, sygdom og velfærd.

Arbejdsgruppen har endvidere drøftet de eksisterende muligheder for at få undervisning om fjerkræ på de videregående uddannelser. Arbejdsgruppen finder det betænkeligt, at der på KU-Sund synes at være sket en generel nedprioritering af fjerkræområdet og muligheden for at specialisere sig i de områder, der er særegne for fjerkræproduktion. Hverken på dyrlægestudiet eller husdyrvidenskab udbydes fjerkræsygdomme eller fjerkræproduktion som et selvstændigt fag.

Muligheden for at fjerkræproducenter kan få optimal hjælp og rådgivning begrænses, hvis der ikke er den tilstrækkelige ekspertise inden for fodring, pasning, sygdomme m.v., hvilket risikere at hæmme en udvikling af fjerkræproduktionen i positiv retning.

7.3 Arbejdsgruppens indstillinger

7.3.1 *Kommende regler om producentuddannelse tages til efterretning*

Arbejdsgruppen tager til efterretning, at der allerede er igangsat et arbejde med at fastsætte regler om uddannelse af kommercielle producenter.

7.3.2 *Øget fokus på fjerkræ på de videregående uddannelser*

Arbejdsgruppen indstiller, at der på veterinærstudiet og husdyrvidenskab kommer øget fokus på fjerkræområdet, i form af mere undervisning og forskning, der specifikt er målrettet mod fjerkræproduktionen.

8. Mulige byrdelettelser

8.1 Tilladelser til buranlæg med høner

Det følger af dyreværnslovens § 6, at buranlæg kun må anvendes efter tilladelse fra Fødevarestyrelsen. Tilladelsen meddeles for indtil 5 år ad gangen.

Bestemmelsen blev indført på baggrund af diskussion i 80'erne om det forsvarlige i at holde høner i de gamle, traditionelle bure.

Med forbuddet mod de traditionelle bure fra 1. januar 2012 finder arbejdsgruppen ikke, at der er nogen grund til at kræve tilladelse til hold af høner i berigede bure fremfor andre systemer.

Arbejdsgruppen indstiller, at det tages til efterretning, at dyreværnslovens § 6, stk. 1 og § 7 ophæves.

8.2 En énsartet og koordineret kontrol

Fødevarestyrelsen udfører velfærdskontrol og andre kontroller i besætninger med æglæggende høner.

Arbejdsgruppen har drøftet det væsentlige i, at kontrollerne udføres énsartet over hele landet. Det betyder, at producenter undgår tvivl om, hvordan reglerne anses for opfyldt, og på den måde sparer unødige arbejdsgange.

Flere kontroller kan med fordel udføres samtidig, f.eks. salmonellakontrol, økologikontrol og dyrevelfærdskontrol.

Arbejdsgruppen indstiller, at Fødevarestyrelsen og NaturErhvervstyrelsen fortsat har fokus på, at kontrollerne udføres énsartet og koordineres, hvor det er muligt og tidsbesparende for både myndighederne og producenterne.

8.3 Besparelser ved ændring af overvågningsprogrammet for fugleinfluenza

Arbejdsgruppen er enige om, at det er særdeles væsentligt at opretholde et højt beskyttelsesniveau med hensyn til fugleinfluenza på grund af de store, både økonomiske og dyresundhedsmæssige, konsekvenser et udbrud af fugleinfluenza ville have for Danmark. Der henvises i øvrigt til afsnit 6.1.

Arbejdsgruppen indstiller, at såfremt DTU's evaluering viser, at de nødvendige tiltag for at opretholde det nuværende beskyttelsesniveau, kan iværksættes med et mindre budget, gennemføres dette. For arbejdsgruppen er det dog væsentligt at pointere, at opretholdelse af det høje beskyttelsesniveau har højeste prioritet.

8.4 Offentlig dækning af beredskabet bag typebestemmelse ved fund af salmonella

Ved fund af salmonella i prøver udtaget fra fjerkræproduktionen sendes disse til serotypning og eventuel fagtypning hos DTU, Fødevareinstituttet. Det er i dag branchen der afholder alle udgifter for disse typninger.

Det er af yderst vigtig karakter at branchen får af vide hvilken serotype der er tale om i de indsendte positive prøver, så hurtigt som overhovedet muligt. At vente en dag eller to for meget udgør en betydelig økonomisk belastning i både æg og slagtesektoren.

Opretholdelse af et dette hurtige beredskabsniveau for fjerkræbranchen forudsætter jf. branchens forhandling med DTU, at DTU Fødevareinstituttet gennemfører kompetenceudvikling og inkluderer flere medarbejdere i rutinerne: Dette er for at kunne sikre korte svartider, hurtig serotypning og fagtypning og sikre grundlaget for evt. at kunne arbejde udenfor almindelig arbejdstid. Laboratoriet skal som følge heraf dække ekstraordinære lønomkostninger og desuden sikre, at medier mv. altid er på lager. Korte svartider gælder alle dage året rundt, da dette er af meget stor betydning for erhvervet og ikke mindst for beslutningerne om, hvad der skal ske med de mistænkte flokke, afhængig af de typer der påvises i analyserne.

Branchen har været i dialog med DTU om dette, men er ikke nået til enighed om prisen for at sikre denne hurtige og rettidige indgriben overfor de smittede flokke i form af det øgede beredskab på DTU. Branchen understreger yderligere, at DTU allerede, i form af midler fra FVST har forpligtigelser til at sikre dette optimale beredskab. DTU mener dog ikke at dette er dækkende.

Det ville være en byrdelettelse for branchen, hvis samtlige udgifter til dette beredskab for typningen af salmonellaundersøgelser på DTU var dækket af det offentlige.

Erhvervet ønsker, at det drøftes med de relevante parter, om det er muligt at alle udgifter til beredskabet for typningen på DTU dækkes af DTUs forpligtelser over for det offentlige.

Arbejdsgruppen indstiller, at erhvervet drøfter med de relevante parter, om det er muligt at alle udgifter til beredskabet for typningen på DTU dækkes af DTU's forpligtelser over for det offentlige.

8.5 Ændring af kontrollen i forbindelse med brug af høner til Chickpulp

I forbindelse med anvendelse af høner til Chickpulp skal dyrene synes tidligst 24 timer før, ifølge reglerne i biproduktforordningen. Synet foretages af embedsdyrlægerne ved de veterinære kontrolenheder.

Det er branchens opfattelse, at systemet – på grund af den ret stramme tidsramme – ville være smidigere, hvis privatpraktiserende dyrlæger kunne foretage kontrollen.

Fødevarestyrelsen oplyser, at man i august 2014 har set på betingelserne i forbindelse med anvendelse af høner til Chickpulp og at man i den forbindelse har ændret dem, således at det levende syn nu kan gennemføres tidligst 5 dage før aflivningen finder sted. Man har ikke tilladt brug af en privatpraktiserende dyrlæge til syn af dyrene.

Landbrug og Fødevarer peger på, at det vil være billigere for erhvervet, hvis det er muligt at lade en praktiserende dyrlæge udføre kontrollen i stedet for en embedsdyrlæge.

Arbejdsgruppen indstiller, at der arbejdes på en mulighed for at anvende praktiserende dyrlæger i stedet for embedsdyrlæger til syning af høner forud for anvendelse af hønerne til Chickpulp.

8.6 Miljøkrav ved forbrænding af fjerkrægødning

Fjerkrægødning kan anvendes som brændsel i forbrændingsanlæg og termiske forgasningsanlæg. Men Miljøstyrelsen klassificerer fjerkrægødning, der anvendes som brændsel, som affald. Dermed skal forbrændingen af gødningen ske på affaldsforbrændingsanlæg, som er betydeligt mere omkostningstungt end hvis forbrændingen kan ske på anlæg, der forbrænder biomasse. I henhold til EU forordning om animalske biprodukter er fjerkrægødning ikke affald, når det anvendes som brændsel, og kan anvendes som brændsel uden fare for miljø eller smittebeskyttelse.

Arbejdsgruppen indstiller, at muligheden for, at den danske stramning af affaldsreglerne bringes i overensstemmelse med biproduktforordningen drøftes med de relevante myndigheder, så forbrænding af fjerkrægødning reguleres efter samme vilkår som under biproduktforordningen.

8.7 Implementering af VE-direktivet

Direktiv om fremme af vedvarende energi (VE-direktivet) definerer energi produceret på gødning som vedvarende energi, uanset om det bruges til biogas eller forbrændes. Men den danske biomassebekendtgørelse medtager ikke gødning som en biomasse, der kan anvendes som brændsel efter biomasserreglerne. Det betyder, at udnyttelsen af husdyrgødning som animalsk

biomasse til energiformål støder på en lang række barrierer. Det rammer særligt de husdyrsektorer, der har en gødning med et højt tørstofindhold, og hvor det kunne være realistisk at opnå sund økonomi i forbrænding eller termisk forgasning heraf. Det gælder eksempelvis for fjerkræ- og hestebranchen. Dels er miljøreguleringen strammere, hvilket skyldes, at forbrænding af husdyrgødning med de gældende regler defineres som affaldsforbrænding (jfr. 10.9), dels er de økonomiske muligheder forringet, idet der ikke er mulighed for at opnå de samme økonomiske incitamentersom ved udnyttelsen af biomasse.

Arbejdsgruppen indstiller, at muligheden for at medtage fjerkrægødning som brændsel, der kan anvendes efter biomassereglerne, drøftes med de relevante myndigheder.

8.8 Status for naturarealer

Der skal være sikkerhed for, at ændret status for naturarealer nær husdyrejendomme ikke alene udløser skærpelse af nugældende miljøkrav for den eksisterende produktion og eventuelle kommende udvidelser, udover hvad der svarer til det niveau, som kan nås med anvendelse af bedste tilgængelige teknologi.

Arbejdsgruppen indstiller, at procedurerne omkring ændret status for naturarealer nær husdyrejendomme drøftes med de relevante myndigheder.

8.9 Sagsbehandlingstid i kommuner

Arbejdsgruppen har erfaring for, at der er stor variation mellem kommunerne i forbindelse med behandling af sager om bygge- og miljøtilladelser. Især er der stor forskel i sagsbehandlingstider, og lange sagsbehandlingstider er til gene for producenter, der gerne vil udvide, ombygge etc.

Arbejdsgruppen indstiller, at problemet søges afhjulpet ved kontakt mellem de relevante myndigheder.

8.10 Miljøteknologi

Danmark skal arbejde aktivt for en internationalt anerkendt verifikationsramme for miljøteknologier, f.eks. ved at arbejde for at få landbrugsmiljøteknologier med i Kommissionens EU-ETV pilotprojekt. Internationale afprøvnings- og verifikationsstandarder vil fremme skabelsen af et indre marked landbrugsmiljøteknologier. Det vil sikre et større udbud af teknologier og fremme konkurrencen på markedet.

Arbejdsgruppen indstiller, at der i EU-sammenhæng arbejdes på, at landbrugsmiljøteknologier indgår som en del af EU-Kommissionens ETV pilotprojekt.

8.11 Mulighed for at anvende vacciner, der er godkendt i andre EU-lande.

Arbejdsgruppen har drøftet forholdene vedrørende vacciner, der er godkendt i andre EU-lande, og som med fordel kunne anvendes i Danmark til at begrænse bakterielle infektioner især i den udegående produktion, jf. afsnit 6.4.

Arbejdsgruppen indstiller, at de relevante myndigheder drøfter mulighederne for at lempe reglerne for indførsel og registrering af vacciner fra andre EU-lande.

8.12 Præcisering af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens anmeldeordning.

Alle husdyrbrug over 75 dyreenheder er omfattet af et krav om miljøgodkendelse. 75 dyreenheder svarer til en besætning med 12.750 høner. Reglerne fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen³³.

Miljøgodkendelsen gives til et bestemt produktionsanlæg og en bestemt produktionsstørrelse. Skal der ændres ved produktionsanlægget, eller øges produktionen i det eksisterende anlæg, skal der i princippet søges om ny godkendelse eller en tillægsgodkendelse. Der er dog med anmeldeordningerne (bekendtgørelsens kapitel 7) indført en mulighed for i visse tilfælde at ændre anlæg og produktion, uden at det udløser en ny godkendelse.

Anmeldeordningen i bekendtgørelsens § 31 handler om skift i dyretype, og efter denne ordning kan der skiftes bl.a. inden for fjerkrætyper på bestemte betingelser. Disse er bl.a., at der ikke må ske en forøgelse af emission af lugt og ammoniak og der må ikke ske en forøgelse af kvælstof og fosfor ab lager.

Det er også et grundlæggende vilkår for anvendelse af anmeldeordningen om skift i dyretype, at det kan gennemføres uden godkendelsespligtige ændringer af stalden. Normalt anses udskiftning af inventar for at være bagatelagtig ændring og derfor ikke-godkendelsespligtigt.

Udskiftning af et buranlæg med et anlæg til ikke-burproduktion bør efter arbejdsgruppens opfattelse anses for at være en sådan ikke-godkendelsespligtig udskiftning af inventar. Arbejdsgruppen skal yderligere fremhæve, at bortset fra etablering af skrabeareal, vil håndteringen af gødningen i bursystemer og nye ikke-bursystemer ske på samme måde, idet gødningen i begge systemer fjernes med gødningsbånd og føres til gødningslager.

Arbejdsgruppen indstiller, at det præciseres, eventuelt i form af en vejledning, at der kan skiftes fra burproduktion af konsumæg til produktion af æg i ikke-bursystemer (skrabeæg, æg fra frilandshøner og økologiske æg) inden for den anmeldeordning, der fremgår af husdyrgodkendelsesbekendtgørelsens kapitel 7.

---

³³ Bekendtgørelse nr. 1280 af 8. november 2013

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri